

ΕΠΟΣ, ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΕΙΔΟΥΣ
Φ.Π.ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ

Προκαταρκτικές επισημάνσεις απαραίτητες για την ανάγνωση του αρχαιοελληνικού έπους

Τι είναι λογοτεχνικό είδος, genus

Οι όροι γραμματεία, λογοτεχνία, ιστορία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας

Περίοδοι της αρχαίας ελληνικής γραμματείας

Ποια είναι η αρχαϊκή περίοδος.

ΟΜΗΡΟΝ ΕΞ ΟΜΗΡΟΥ ΣΑΦΗΝΙΖΕΙΝ (ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ ΣΑΜΟΘΡΑΞ)

- 1. ΟΙ ΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ**
- 2. ΘΕΪΚΗ ΑΡΧΗ ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΟΙΔΟΣ (ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ)**
- 3. ΤΟ ΘΕΜΑ (ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ) ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ**
- 4. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (ΤΕΡΨΙΣ, ΚΛΕΟΣ)**
- 5. Ο ΠΑΡΑΛΗΠΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ**

I 186- 191 ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΑΟΙΔΟΣ, ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ ΑΚΡΟΑΤΗΣ

τὸν δ' ἠΰρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
καλῆ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν,
τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἡετίωνος ὀλέσσας.
τιῆ ὅ γε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν·
Πάτροκλος δέ οἱ οἶος ἦστο σιωπῆ,
δέγμενος Αἰακίδην, ὅπότε λήξειεν ἀείδων

ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΟΣ

1: α 337-8

(Πηνελόπη* προς τον τραγουδιστή Φήμιο*, γιο του Τέρπιου*):

Φήμιε, πολλά γὰρ ἄλλα βροτῶν θελκτήρια οἶδας,
Ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τά τε κλείουσιν ἄοιδοί

Φήμιε, το ξέρεις πως μπορείς να θέλγεις τους θνητούς και μ'άλλα κατορθώματα μεγάλα, ανθρώπων και θεῶν, των αοιδῶν τα γνώριμα τραγούδια

*επικά πρόσωπα (τι είναι)

- Φήμιος, Τέρπιος, >Τερπιάδης (> *τέρπειν*)
- *θελκτήρια εἶδέναι, κλείειν, ἄοιδοί*
- *! ". # \$ % & ' () * + , + (- . / 0 , 1 & 2 + & 3 4 ' (5 6 (% 7 . VII 294 κ.ε.*

2. Το τραγούδι (άοιδή) μέσα στην Οδύσσεια
α 351-2

(Τηλέμαχος στη μητέρα του Πηνελόπη)

Τήν γάρ άοιδήν μάλλον έπικλείουσ' άνθρωποι,
ή τις άκούοντεςσι **νεωτάτη** άμφιπέληται

ξέρεις, οι άνθρωποι τιμούν και προτιμούν
εκείνο το τραγουδι που τους φαντάζει,
ακούγοντας, το τελευταίο.

έπικλείειν (δημιουργώ κλέος, δοξάζω), άοιδή

ΟΜΗΡΙΚΑ ΛΕΞΙΚΑ, ΠΙΝΑΚΕΣ, CONCORDANCES

Πανταζίδου, Ι. 1988. *Λεξικόν Ομηρικόν*, Αθήνα

Λορεντζάτου, Π. 1925 (1968) . *Ομηρικόν Λεξικόν*, Θεσσαλονίκη

Cappelle, C. *Vollständiges Wörterbuch über die Geschichte des Homeros und der Homeriden* (9. Auflage Λιψία 1889, επεξεργασία του λεξικού του E. Leiler 7η. έκδ. 1872), 1968 (10η έκδ). Ντάρμστατ.

Auterdieth, G. 1873. *Wörterbuch zu den homerischen Gedichten*, Λιψία (αγγλ.μτφρ. και αναθεώρηση από τον R. Keep, *A Homeric Dictionary*, Νέα Υόρκη 1876, αντυπ. συχνά έως το 1967).

Cunliffe, R. 1924 (1963), *A lexicon of the Homeric Dialect*, Οκλαχόμα

Ebeling H. 1885 (1963). *Lexicon Homericum*, 2 τόμοι, Λιψία

LEXICON für das frühgriechisches Epos, (B. Snell, H. Erbse u.a.), Γοττίγγη 1955 κ.ε.

Gehring A. 1891. *Index Homericus*, Λιψία

Prendergast, G. L. (1869). *A complete concordance to the Iliad of Homer*.

Dunbar, H., & Marzullo, B. (1962). *A complete concordance to the Odyssey of Homer*. G. Olms.

<https://adw-goe.de/forschung/abgeschlossene-forschungsprojekte/akademienprogramm/lexikon-des-fruehgriechischen-epos-homerlexikon/>

κλείω I*, κλέομαι [1ⁱ, 4°, 5H, 1h]

κλέος; κλείω, κλέομαι durch Synkope aus *kleues-jé- bzw. *kleesíω, κλεέομαι. — Abl. Κλειώ, Κλεισιδίχη Akt. = κλει, im Med.-Pass. = κλε) Präs. -ουσιν 3, -ουσ' 2, -ω (Konj. Präs.) 1, -οιμι 1, -ετε 1, -ουσαι 1, -ομαι 1

M 1 zweis. **1a** Typ [~~]: [-ω] ρ 418
[~ε] ἐπι-ουσ' α 351 **1b** Typ [~~]: [-ε] -ουσ' h. 32, 19
1c Typ [~~]: [-ε] Ω 202 **2** dreis. **2a** Typ [~~]: [-ε] -ουσαι v 299
[~ε] -ετε Th. 105 **2b** Typ [~~]: [-ε] -ομαι Th. 67
2c Typ [~~]: [-ε] -οιμι Th. 32, -ουσιν Th. 67
-ουσιν α 338, Th. 44 [-ε] -ουσαι Op. 1 Σχ sch. D 32
Ω 202 ἔκλεε (sic). ἐνδόξως ἐφημίζου

B κλέος verschaffen, bekannt machen, rühmen, im Med.-Pass. berühmt sein **1** Aktiv **1a** mit Objekt. Von Göttern: Th. 44 (αἴ sc. Μοῦσαι) θεῶν γένος αἰδοῖτον πρῶτον -ουσιν ἀοιδῆ in Liedern feiern 67 πάντων τε νόμους καὶ ἦθεα κεδνὰ ἄθανάτων -ουσιν 105 -ετε (Imp.) δ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος Von großen Taten: α 338 ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τά τε -ουσιν ἀοιδοί sie singend bekannt machen h. 32, 19 ἡμιθέων ὧν -ουσ' ἔργματ' ἀοιδοί, auch Th. 32 (ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν) ἵνα -οιμι τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα daß ich singend verkündige Von Personen: ρ 418 ἐγὼ δέ κέ σε -ω κατ' ἀπίρονα γαῖαν ich werde Ihr Lob verkündigen Von einem Lied: α 351 τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπι-ουσ' ἄνθρωποι ἢ die Menschen preisen ja dieses Lied mehr, das, vgl. θ 74 **1b** abs. Op. 1 (Μοῦσαι) ἀοιδῆσι -ουσαι die mit Liedern feiern/berühmt machen **2** Pass. Ω 202 ἧς (sc. φρεσίν) τὸ πάρος περ ἔ' ἐπ' ἀνθρώπους ξείνους ἠδ' οἷσιν ἀνάσσεις (der Verstand) für welchen du vorher berühmt warst v 299 (ἐν πᾶσι θεοῖσι) μήτι τε -ομαι, vgl. ι 20

Kompos: ἐπικλείω α 351 in 1a J. G.-J. Abbenes

2. α 351-2

(Τηλέμαχος στη μητέρα του Πηνελόπη)

Τὴν γὰρ ᾠοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἢ τις ἀκούοντεςσι **νεωτάτη** ἀμφιπέληται

ξέρεις, οἱ ἄνθρωποι τιμοῦν καὶ προτιμοῦν
ἐκεῖνο τὸ τραγουδι ποῦ τοὺς φαντάζει,
ἀκούγοντας, τὸ τελευταῖο.

ἐπικλείειν, ᾠοιδή

3. μ 39-46

Θελκτήρια = μέσα που σαγηνεύουν, **θέλξις**

(Σειρήνες) αἶ ῥα τε πάντας/ ἀνθρώπους θέλγουσιν,
ὅτις σφέας εἰσαφίκεται./ὅς τις ἀϊδρείη πελάση καὶ
φθόγγον ἀκούση/Σειρήνων, τῷ δ' οὐ τι γυνὴ καὶ νήπια
τέκνα/οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται οὐδὲ γάνυνται,
ἀλλὰ τε Σειρήνες λιγυρῆ θέλγουσιν ἀοιδῆ,/ἤμεναι ἐν
λειμῶνι. Πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θῆς/ ἀνδρῶν
πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσι.

(κ 291 ἡ πολυφάρμακος Κίρκη, βάζει φάρμακα ἀλλ' οὐδ' ὡς θέλξαι σε δυνήσεται)

3. μ 39-46

Θελκτήρια = μέσα που σαγηνεύουν, **θέλξις**

(Σειρήνες) αἶ ῥα τε πάντας/ ἀνθρώπους θέλγουσιν,
ὅτις σφέας εἰσαφίκεται./ὅς τις **ἀϊδρείη** πελάση καὶ
φθόγγον ἀκούση/Σειρήνων, τῷ δ' οὐ τι γυνὴ καὶ νήπια
τέκνα/οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται οὐδὲ γάνυνται,
ἀλλὰ τε Σειρήνες λιγυρῆ θέλγουσιν ἀοιδῆ,/ἤμεναι ἐν
λειμῶνι. Πολὺς δ' ἀμφ' ὀστεόφιν θῆς/ ἀνδρῶν
πυθομένων, περὶ δὲ ῥινοὶ μινύθουσι.

(κ 291 ἡ πολυφάρμακος Κίρκη, βάζει φάρμακα ἀλλ' οὐδ' ὡς θέλξαι σε δυνήσεται)

3. Μτφρ.

• Θα φτάσεις πρώτα στις Σειρήνες, αυτές που **καταθέλγουν** όλους τους ανθρώπους, όποιος βρεθεί στα μέρη τους. Αν κάποιος πλησιάσει **ανύποπτος** και ακούσει των Σειρήνων τη **φωνή**, δεν γίνεται να τον χαρούν ξανά στο γυρισμό του γυναίκες και μικρά παιδιά. Τον **θέλγουν** οι Σειρήνες με το **οξύφωνο** τραγούδι τους, σ'ένα λιβάδι καθισμένες. Γύρω σωρός τα κόκαλα, σάρκες ανθρώπων σαπισμένες, φαγωμένα δέρματα.

Σειρήνων συνέχεια, μ 156 κ.ε, μ 187 κ.ε.

1. Ο Οδυσσέας προς τους εταίρους πώς να ξεφύγουν το θάνατο: γι αυτό κι εγώ θα σας μιλήσω ώστε γνωρίζοντας ή να πεθάνουμε, ή να γλιτώσουμε τον θάνατο και να ξεφύγουμε τη μαύρη μοίρα (Η ΈΜΦΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟ είδότες)

2. Οι Σειρήνες λένε για τους εαυτούς τους
Πρὶν γ' ἡμέων **μελίγηρυν** ἀπὸ στομάτων ὅπ' ἀκοῦσαι,
ἀλλ' ὄγε **τερψάμενος** νεῖται καὶ **πλείονα εἰδώς**

προτού να ακούσει από το στόμα μας τη μελιστάλακτη φωνή μας· πρώτα ευφραίνεται κι ύστερα συνεχίζει το ταξίδι του, κερδίζοντας καινούργια γνώση (Η ΕΜΦΑΣΗ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΓΝΩΣΗ)

1. Βλ. σχετικά Μανακίδου *Στρατηγικές* 261-3

ΘΕΛΞΙΣ

ρ 518-521, ο Εύμαιος παρομοιάζει τον ξένο (δηλ. τον μεταμφιεσμένο Οδυσσέα) με τραγουδιστή

ὥς δ' ὄτ' αἰδὸν ἀνὴρ ποτιδέρκεται, ὅς τε θεῶν ἔξ
ἀείδη δεδαῶς ἔπε' ἰμερόεντα βροτοῖσι,
τοῦ δ' ἄμοτον μεμάασιν ἀκουέμεν, ὅππότη' ἀείδη·
ὥς ἐμὲ ἔθελγε παρήμενος ἐν μεγάροισιν

ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΑ

ΑΚΡΟΑΣΗ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

κάποιος προσηλώνεται σ' ένα αοιδό, που από θεού γνωρίζει να τραγουδά για τους ανθρώπους συναρπαστικά τραγούδια, και λαχταρούν ακούγοντας οι άλλοι ποτέ να μην τελειώσει, το τραγούδι που άρχισε· (έτσι κι αυτός εμένα, καθισμένος, στο μαντρί με μάγεψε)

βλ. σχετικά Μανακίδου *Στρατηγικές* το κεφ. VI ακροατές και τραγουδιστές

Ο τρόπος ακρόασης, ένα θέμα τραγουδιού
(νόστος Αχαιών)
1. α 325-327

τοῖσι δ' **ᾄδοι**ς ᾄειδε **περικλυτός**, οἱ δὲ **σιωπῆ** (325)
εἶατ' ἀκούοντες· ὁ δ' **Ἀχαιῶν νόστον ᾄειδε**
λυγρόν, ὃν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.

α 421 και ρ 605 κ.εξ. **ὄρχηστυῖ καὶ ἀοιδῆ/τέρποντ'**

Μόλις σταματά η αοιδή, οι μνηστήρες θορυβούν (το ρήμα: **ὀμάδησαν, ὀμαδέω ; 365, ρ 360**). **Ας θυμηθούμε ότι μνηστήρες, Τηλέμαχος (και Πηνελόπη), Οδυσσέας είναι το εσωτερικό ακροατήριο της μουσικής παρουσίασης του Φήμιου.**

Μετά τη μονομαχία Οδυσσέα-Ίρου και προσφορά δώρων στην Πηνελόπη οι μνηστήρες επιστρέφουν στο τραγούδι και χορό, σ 304-6= α 421-3 (άρα ίδιοι στίχοι, άρα ίδια αντίδραση)

Η πρώτη είσοδος του Οδυσσέα στο παλάτι του μετά από 20 χρόνια: ρ 261-3

... **περὶ δὲ σφεας ἤλυθ' ἰωὴ
φόρμιγγος γλαφυρῆς· ἀνὰ γάρ σφισι βάλλετ' ἀείδειν
Φήμιος**

*τους πήρε ο ήχος της βαθουλής κιθάρας. Ο Φήμιος μέσα
ξεκινούσε χτυπώντας στην κιθάρα το τραγούδι του*

Βλ. σχετικά Μανακίδου Στρατηγικές 264-81.

..ἤ μάλα δὴ τάδε δώματα
κάλ' Ὀδυσῆος,
ῥεῖα δ' ἀρίγνωτ' ἐστὶ καὶ
ἐν πολλοῖσιν ἰδέσθαι...
γιγνώσκω δ' ὅτι πολλοὶ
ἐν αὐτῷ **δαῖτα** τίθενται
ἄνδρες, ἐπεὶ κνίση μὲν
ἐνήνοθεν, **ἐν δέ τε**
φόρμιγξ
ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ
ποίησαν ἑταίρην

**Η πρώτη είσοδος του Οδυσσέα στο παλάτι του μετά
από 20 χρόνια :
ρ 264 και 269-71**

*αυτά τα ωραία δώματα είναι φαντάζομαι του Οδυσσέα,
εύκολα αναγνωρίζονται κι ανάμεσα σε άλλα πολλά ... το
νιώθω πως πολλοί μες στο παλάτι τρων και πίνουν η κνίσα
απλώνεται παντού. Ακούγεται κιθάρα που οι θεοί τη θέλουν
σύντροφο στο γλέντι (πρβ.ι 3-11 χρυσοί στίχοι, παλάτι
Αλκίνοου)*

ἢ τοι μὲν τόδε καλὸν ἀκουέμεν ἐστὶν ἀοιδοῦ
τοιοῦδ' οἷος ὅδ' ἐστὶ, θεοῖς ἐναλίγκιος αὐδήν.
οὐ γὰρ ἐγὼ γέ τί φημι τέλος **χαριέστερον** εἶναι
ἢ ὅτ' **εὐφροσύνη** μὲν ἔχη κατὰ δῆμον ἅπαντα,
δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ
ἤμενοι ἐξείης, παρὰ δὲ πλήθωσι τράπεζαι
σίτου καὶ κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσω
οἰνοχόος φορέησι καὶ ἐγχείη δεπάεσσι·
τοῦτό τί μοι **κάλλιστον** ἐνὶ φρεσὶν εἶδεται εἶναι

Βλ. σχετικά Μανακίδου *Στρατηγικές* 259 (τέλος= εκπληρωμένη κατάσταση)

Για τον Οδυσσέα το τραγούδι είναι μουσική υπόκρουση

ἤσθιε δ' ἦρος ἀοιδὸς ἐνὶ μεγάροισιν ἄειδεν·

εὔθ' ὁ δεδειπνήκειν, ὁ δ' ἐπαύετο θεῖος ἀοιδός,
μνηστῆρες δ' ὀμάδησαν ἀνὰ μέγαρ'...

ἄρχισε να μασά, όσο τραβούσε το τραγούδι ο αοιδός, αμέσως μόλις (όταν ΔNM) απόφαγε, κι ο αοιδός σταμάτησε, την ώρα που οι μνηστήρες θορυβούσαν...

**ένσταση Αρίσταρχου για το στ.359 ότι είναι μια γελοία πρόθεση (ο ζητιάνος τρώγει, είναι δούλος της κοιλιάς του)*

! ". # \$ % & ' () * + , + (- . / 0 1 & 2 + & 3 4 ' (5 6 2 6 6 (. % .

Οι ακροατές μνηστήρες και οι ακροατές ήρωες

σε ό,τι αφορά τους μνηστήρες που παραμένουν **σιωπηλοί** και απορροφημένοι και δεν προσέχουν τον ξένο (Αθηνά), ενώ οι κεντρικοί ήρωες όχι μόνον δεν εμπλέκονται στην ακρόασή της, αλλά και την εκμεταλλεύονται για τους δικούς τους στόχους (ο Τηλ. για να μιλήσει ανενόχλητος με τον ξένο, ο Οδυσσέας για να παίξει το ρόλο του ζητιάνου)

ΑΡΑ ο συγχρονισμός τραγουδιού εξυπηρετεί την ΤΑΚΤΙΚΗ του ήρωα.

Ο Οδ. στην 1^η φορά που έρχεται αντιμέτωπος με την ποίηση του Φήμιου τη χρησιμοποιεί προσχηματικά (όσο δεν υπάρχει ευταξία δεν υπάρχει και χώρος για συμπόσιο και τραγούδι). Αυτό έλεγε και στους Φαίακες.

φ 404-411 Ο Οδυσσέας ως αοιδός

πώς ένας αοιδός που ξέρει από κιθάρα και τραγούδι, εύκολα τη χορδή τεντώνει στο καινούριο της στριφτάρι, δένοντας πάνω κάτω καλοστριμμένη την αρνίσια κόρδα· έτσι κι ο Οδυσσέας εύκολα τάνυσε το μέγα τόξο, μετά με το δεξί του χέρι τη χορδή δοκίμασε, κι αυτή κελάηδησε καλά σαν χελιδόνα.

ἀτὰρ **πολύμητις** Ὀδυσσεύς, / αὐτίκ' ἐπεὶ μέγα τόξον ἐβάστασε καὶ ἴδε πάντη /
ὥς ὅτ' ἀνὴρ φόρμιγγος ἐπιστάμενος καὶ ἀοιδῆς / ῥηϊδίως ἐτάνυσε νέω περὶ
κόλλοπι χορδὴν, / ἄψας ἀμφοτέρωθεν εὐστρεφὲς ἔντερον οἴος, ὥς ἄρ' ἄτερ
σπουδῆς τάνυσεν μέγα τόξον Ὀδυσσεύς....

«η αυτοσυνείδηση της ποίησης για την ποίηση προσκρούει και στην ηθική αξία του ποιητή» (Segal)

Βλ. σχετικά Μανακίδου Στρατηγικές 269

οι 2 τελευταίες εμφανίσεις του ΦΗΜΙΟΥ και της μουσικής

1) **ψ 133-6** (αμέσως μετά τη μνηστηροφονία, διαταγή, σχέδιο Οδυσσέα, ψ 124 **ἀρίστη μῆτις!**)
**αὐτὰρ θεῖος ἀοιδὸς ἔχων φόρμιγγα λίγειαν, / ἡμῖν ἠγείσθω φιλοπαίγμονος ὄρχηθμοῖο, / ὥς
κέν τις φαίη γάμον ἔμμεναι ἐκτὸς ἀκούων, / ἢ ἂν' ὁδὸν στείχων ἢ οἱ περὶ ναιετάουσι...**

κι ο θεῖος αοιδός με τη ψιλόφωνη κιθάρα του στο χέρι, ας παίξει τον σκοπό στον παιγνιδιάρικο χορό σας. Έτσι που κάποιος απέξω ακούγοντας να πει, γίνεται γάμος –περαστικός στον δρόμο, αλλά κι οι γύρω γείτονες

143-7 (η εκτέλεση) **ὁ δ' εἶλετο θεῖος ἀοιδός / φόρμιγγα γλαφυρήν, ἐν δέ σφισιν ἴμερον ὤρσει /
μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὄρχηθμοῖο. / τοῖσιν δὲ μέγα περιστεναχίζετο ποσσὶν /
ἀνδρῶν παιζόντων καλλιζώνων τε γυναικῶν.**

...μετά ο θεῖος αοιδός τη βαθουλή κιθάρα κράτησε στο χέρι και τους ανάβει πόθο το γλυκό τραγούδι κι άψογο χορό. Τότε ένα γύρο αντηχούσε το μεγάλο δώμα, καθώς χορεύοντας τα πόδια τους χτυπούσαν οι άνδρες και καλλίζωνες γυναίκες

Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ φαίνεται στον στ. **152 86 92+ &'6 %:;%#(% , &< . = /> :#+, ?6 @&5&0(&/**

τέτοια λογάκια αντάλλαξαν, αλλά δεν ήξεραν τι συντελέστηκε (οι περαστικοί ξεγελιούνται και όντως νομίζουν ότι πρόκειται για γάμο)

Βλ. *+, +(-. /0 Στρατηγικές 287-291 και γενικά το κεφ. VII (ΥΛΗ ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ)

...και ως γαμήλια υπόκρουση **ψ 297 κ.εξ.**

**αὐτὰρ Τηλέμαχος καὶ βουκόλος ἠδὲ συβώτης
παῦσαν ἄρα ὄρχηθμοῖο πόδας, παῦσαν δὲ γυναῖκες**

*ο Τηλέμαχος συνάμα ο βουκόλος κι ο χοιροβοσκός
σταμάτησαν το ποδοκρότημα, λέγοντας στις γυναίκες να
πάψουν τον χορό*

ΣΥΝΟΨΗ

Θεματική: έργα, πράξεις ανθρώπων και θεών, άρα πρωταγωνιστές οι άνθρωποι και οι θεοί

(βροτοί, θνητοί, ήρωες)

κλείω, κλέος: απαθανατίζονται αυτά τα έργα. *Κλέα ἀνδρῶν* | 189 (τραγουδά ο Αχιλλέας)

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ: ΤΕΡΨΙΣ, ΘΕΛΞΙΣ

Αριστοτέλης και έπος

Ποιητική 1448b24-34: “Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἦθη ἢ ποίησις· οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις καὶ τὰς τῶν τοιούτων, ...

33 κ.εξ.: Καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν οἱ μὲν ἥρωικῶν οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί.»

Η ΠΟΙΚΙΛΟΜΟΡΦΙΑ ΤΟΥ ΕΠΙΚΟΥ ΕΙΔΟΥΣ

Ειδολογική ταυτότητα
ως εργαλείο για
αποτελεσματική
ανάγνωση, άρα
χρήζει ενός ορισμού.

Κάθε μακροσκελής
αφηγηματική φόρμα
ΔΕΝ είναι έπος.

ΕΠΗ

1. **Ινδικό έπος της Siri.** 15.683 αδόμνη ποίηση. Ηρωίδα μια γυναίκα, νότια Ινδία, μητρογαμμική κοινωνία. Συλλογικό επίπεδο ως οδηγός σε θέματα θρησκευτικής και εθνοτικής ταυτότητας. Προγονολατρία, προγαμιαίοι εορτασμοί, τραγούδια εργασίας, εκτενή τελετουργικά. Αοιδός ένας ιερέας.

2. **Έπη Βόρειας Ασίας,** τεράστιοι επικοί κύκλοι σε τουρκικές γλώσσες (και μογγολικά, θιβετιανά). Τεράστια έκταση στίχων (1.000.000 σίχοι στην Κίνα!). Μεγάλη ποικιλία επικών συνθετών (π.χ. μάγοι αοιδοί-σαμάνοι), όχι απόλυτο το όριο μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου. Κυρίως: τραγουδιστές με το χαρτί: αναλφάβητοι αοιδοί που τραγουδούν ενώ κοιτάζουν ένα άγραφο χαρτί. Καθώς κοιτάζουν το χαρτί, στο μυαλό τους σχηματίζεται σε εικόνες η δράση του έπους και αυτό ακριβώς τραγουδούν. Γενικώς είναι *sui generis*.

ΕΠΗ

•3. Έπη της Αφρικής για την οποία γνωρίζουμε και τον τρόπο παρουσίασής τους: εκεί ο αοιδός αφηγείται και χορεύει δηλ. μιμείται τις βασικές περιπέτειες της ιστορίας. Όπως στην βόρεια Φιλανδία και το αφρικανικό έπος παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της αντίληψης για την εθνική ταυτότητα, οι αοιδοί που στην Αφρική λέγονται jeli επιτελούν ένα περίπλοκο σύνολο κοινωνικών λειτουργιών, π.χ. είναι χρονογράφοι και αναλυτές της ιστορίας, διασκεδαστές, θεματοφύλακες των κοινωνικών εθίμων, μάντεις, διαμεσολαβητές. Και στο αφρικανικό έπος διακρίνεται ποικιλία σε διαφορετικές εκδοχές της ιστορίας του κεντρικού ήρωα καθώς και στην παρουσίαση όχι του συνόλου αλλά τμημάτων της ιστορίας, η συμμετοχή του κοινού στην παρουσίαση είναι καίρια.

ΕΠΗ

•4. **Νοτιοσλαβικά έπη:** εκτενέστερο μουσουλμανικό (πολλές χιλιάδες στίχοι, Βοσνία, Κροατία) και το συντομότερο χριστιανικό (Σερβία) Το πιο οικείο και συγγενικό του ομηρικού έπους έχει ανακαλυφτεί στην βαλκανική μας γειτονιά, στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Εκτελεστές οι λεγόμενοι guslar (αιιδοί). Όταν στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα τα ανακάλυψε πρώτος ο Milman Parry και μετά ο Albert Lord, διαπίστωσαν σημαντικές αναλογίες με τα ομηρικά έπη και έτσι διαμορφώθηκε μια συγκεκριμένη θεωρία για την δημιουργία των ομηρικών επών, η λεγόμενη **προφορική θεωρία** που επεσήμανε την **παραδοσιακή** μορφή αυτών των ποιημάτων καθώς και τη σημαντική ποσοτικά και ποιοτικά παρουσία σε αυτά τυπικών, δηλ. πανομοιότυπων, σκηνών που δείχνουν τον παραδοσιακό χαρακτήρα αυτής της ποίησης. Το προφορικό έπος αποτελεί μία αρχετυπική μορφή; (σήμερα δεν το πιστεύουμε τόσο αφοριστικά).

ΕΠΗ

5. Φιλανδικό Καλεβάλα: ογκώδες (η έκδοση του 1849 έχει 22.795 στίχους) και είναι σημαντικό για την ευρωπαϊκή αναζήτηση στον 19^ο αι για την εθνική ταυτότητα στον λαϊκό λόγο. Τα μορφικά του χαρακτηριστικά θυμίζουν αυτά που παρατηρούμε και στα ελληνικά ομηρικά έπη. Η γλώσσα είναι και εδώ εξειδικευμένη, η φρασεολογία επαναλαμβανόμενη και το έργο παρουσιάζει μια επιτομή της αντίστοιχης μυθολογίας που είχε τελικά μεγάλο αντίκτυπο στη λογοτεχνία και τις τέχνες του έθνους αυτού. Η εκδομένη του μορφή βέβαια είναι αποτέλεσμα της εκδοτικής δουλειάς ενός γιατρού που βρήκε τα σύντομα ποιήματα και τα συνένωσε σε μία σύνθετη μορφή (δηλ. επεξεργάστηκε το προφορικό έπος και το κατέγραψε).

ΕΠΗ

6. Beowulf, παλαιάς αγγλικής. Γλώσσα και την αφήγηση, εθνικό χαρακτήρα, πρόλογο, καταλόγους όπως στα ομηρικά, με αιδούς τους scopas που μοιάζουν με τους ομηρικούς. Η διαφορά είναι στο μέγεθος, με μόνον 3182 στίχοι έναντι των 16000 *Ιλιάδας*, αλλά και έτσι ακόμη παραμένει το εκτενέστερο της παλαιάς αγγλικής. Ανάλογα όμως υπάρχουν και διαφορές: διαθέτουμε μόνον ένα έπος, μία εκδοχή, ένα χειρόγραφο και όχι εναλλακτικές προφορικές αφηγήσεις ή εναλλακτικά κείμενα. Ανάλογα όμως υπάρχουν και διαφορές: διαθέτουμε μόνον ένα έπος, μία εκδοχή, ένα χειρόγραφο και όχι εναλλακτικές προφορικές αφηγήσεις ή εναλλακτικά κείμενα.

Ανοικτό μοντέλο έπους;

ένας πιθανός ορισμός

• έπη είναι σπουδαίες αφηγήσεις για πρόσωπα-πρότυπα, τις οποίες αρχικά ερμήνευαν εξειδικευμένοι τραγουδιστές ως **υπεραφηγήσεις** που υπερέχουν σε έκταση, εκφραστικές δυνατότητες και σπουδαιότητα του περιεχομένου έναντι άλλων αφηγήσεων και **λειτουργούν ως μέσο προβολής της ταυτότητας μέσα στην παραδοσιακή κοινότητα ή ομάδα που υποδέχεται αυτά τα έπη** (Lauri Honko).

Ποικιλία μέσα στο έπος

ως **υπερείδος** το έπος τροφοδοτείται από άλλα είδη (π.χ. **Κατάλογοι, παροιμίες, εγκιβωτισμένες αφηγήσεις, θρήνοι, προσευχές**).

ΑΡΑ :

Είναι **ανθολογικό** είδος

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΤΗΤΑ

Υπάρχει και στο
λεξιλόγιο και στο
αφηγηματικό
σχήμα:

Αναγνωρίζονται
επαναλαμβανόμενες λέξεις
(π.χ. τυπικά Επίθετα), οι
λογότυποι, ή διατυπώσεις ή
και ολόκληροι στίχοι ή και
ολόκληρες σκηνές (τυπικές
σκηές: δείπνο, θυσία,
οπλισμός ήρωα) ή και
θεματικά μοτίβα. Αυτό δείχνει
την οφειλή σε μια
προγενέστερη μεγάλη
προφορική παράδοση.

Άλλα υφολογικά
χαρακτηριστικά:
επικλήσεις,
παρομοιώσεις,
κατάλογοι (A3B,
(+&)" /4/6 στη B
(...)+6)

ΕΘΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ; «ΗΡΩΙΣΜΟΣ»

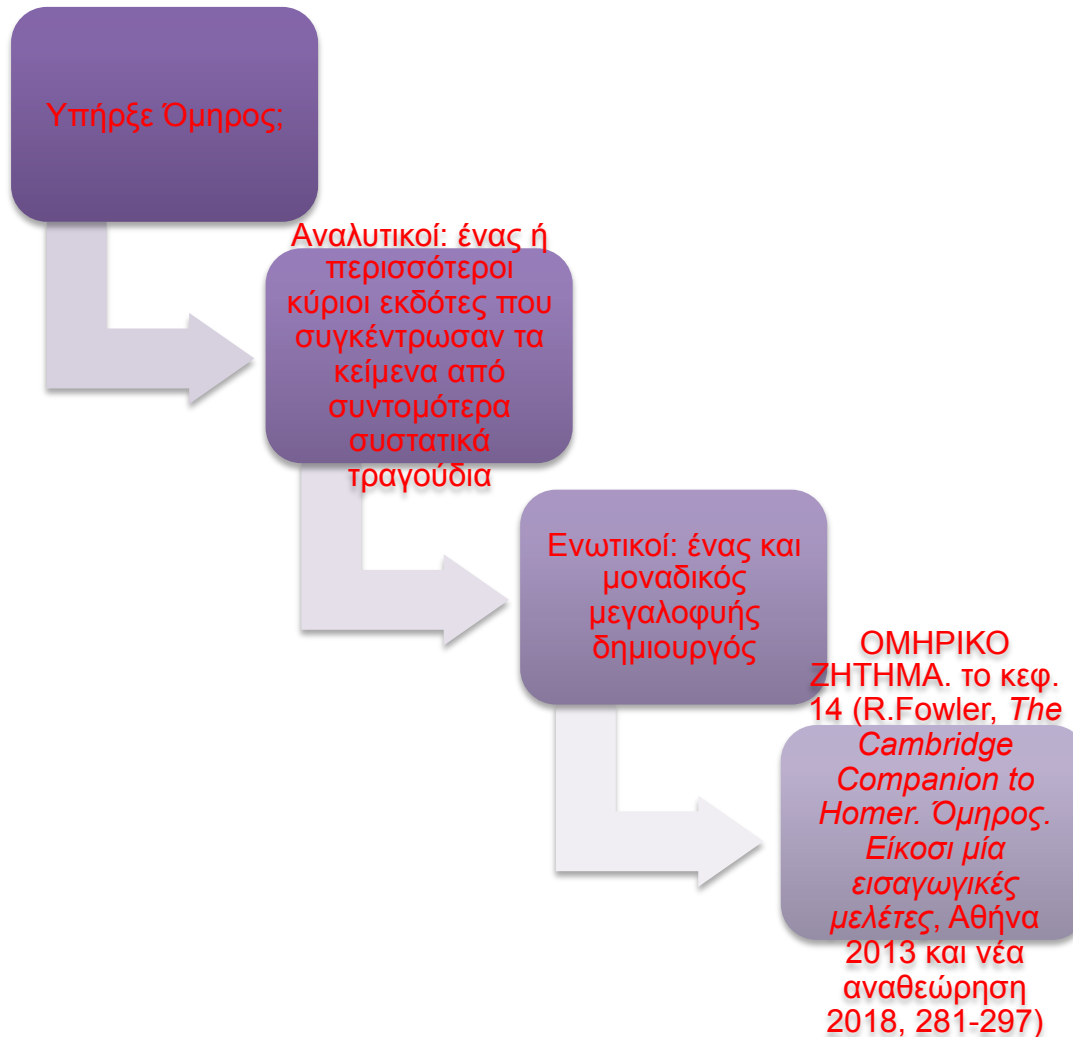
Το έπος είναι ένας καταστατικός χάρτης της συλλογικής ταυτότητας

ο μύθος στην υπηρεσία της κοινωνικής ιστορίας μίας ομάδας.

Ο επικός ήρωας ξεπερνά την καθημερινότητα μέσω μίας διαδικασίας εξιδανίκευσης.

Υπάρχουν διάφορα είδη ηρωισμού, όχι ένα (π.χ. πολεμικό στην C''') . +, επιβίωσης στην D . E###%' +. Ακόμη και δόλος)

ΤΟ ΜΕΓΑ ΕΡΩΤΗΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Υπάρχει μία επική παράδοση που ανάγεται στην 4^η προχριστιανική χιλιετία (πρωτο-Ινδοευρωπαίοι). Ο ελληνικός πολιτισμός δεν είναι απομονωμένος, αλλά είναι προϊόν μίας γόνιμης αλληλεπίδρασης με άλλους πολιτισμούς ιδιαίτερα της Εγγύς Ανατολής.

Η ινδοευρωπαϊκή επική ποίηση έχει θέματα παραδοσιακής ιστορίας, γενεαλογίας, παγκόσμιας τάξης, αξιών και πολεμιστών. Υπάρχουν πολλές ομοιότητες σε ήρωες και ιστορίες. Επίσης υπάρχουν ομοιότητες στον τρόπο διατύπωσης (στερεότυπες εκφράσεις, λογότυποι).

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Η υπάρχουσα
ινδοευρωπαϊκή παράδοση
μεταλλάσσεται μέσα στο
οικονομικό περιβάλλον των
μεγάλων ανακτόρων. Τώρα
καθορίζεται η ελληνική
μυθολογία και η ελληνικότητά
της. Το έπος δίνει έκφραση
σε αυτή τη μυθολογία.

Οι ποιητές γίνονται επαγγελματίες και
εξυμνούν τον *ἄνακτα* (wanax). Στην
Οδύσσεια: Φήμιος Τερπιάδης,
Δημόδοκος Στρεψιάδης.
(πατρωνυμικά)

Φόρμιγξ, σαρκοφάγος Αγίας
Τριάδας, από Εγγύς Ανατολή (;
Όχι βέβαιο: μινωϊκοί, μυκηναϊκοί
χρόνοι) σαν τη λύρα. Όργανο της
επικής ποίησης.

ΣΚΟΤΕΙΝΟΙ ΑΙΩΝΕΣ

Εποχή μεγάλης οικονομικής ανάπτυξης και δεσμών με **Ανατολή** (εποικισμός της Μ.Ασίας)

Πέντε στάδια στην γλωσσική ιστορία του έπους (Κ.Dowden, κεφ.12, Η επική παράδοση στην Ελλάδα σ. 247, σημ. 19):

1) **ινδοευρωπαϊκό**, 2) **προ-μυκηναϊκό ελληνικό**, 3) **μυκηναϊκό ελληνικό (αχαϊκό)**, 4) **αιολικό ελληνικό**, 5) **ιωνικό ελληνικό**.

*ίσως η **ιωνική** παράδοση συνέχισε μια προγενέστερη **αιολική** (Λέσβος; Janko, West)

TEUBNER SAUR

ΔΙΓΛΩΣΣΕΣ

LOEB MASSACHUSSETS CAMBRIDGE USA
BELLES LETTRES BUDE, PARIS

A ^c	A post correcturam
A ^{gl}	glossema in A
A ^{tp}	varia lectio in A adscripta
A ^l	lemma scholii in A
A ^m	A in margine
A ^r	A in rasura
A ^s	A super lineam
A ^t	A in textu
A ^x	A ante vel post correcturam (incertum utrum)
A ²	manus recentior in A
	littera erasa
[]	textus papyri perit
[373]	papyri lectio lacunae mensura indicatur
· ·	inseruit scriba
[]	delevit scriba
()	interpolata videntur
† †	corrupta videntur
	finis versus vel lineae
agn.	agnoscit
ath.	ἠθέτηκε
ci.	coniecit
coniung.	coniungunt
damn.	damnavit
def.	defendit
deprec.	deprecatur
flagit.	flagitavit
gl.	glossema
hab.	habe(n)t, habuit, habuerunt
m. al.	manus alia
mg.	in margine
m. rec.	manus recentior
negl.	neglexit
nov.	novit, noverunt
om.	omisit
prob.	probavit
rest.	restituit
sec.	secundum
ss.	suprascriptis, cum suprascripto
susp.	suspiciatus est (falsum esse)
u.v.	ut videtur

EDITORES PRAECIPVI

J. Barnes 1711
 J. B. de Villosion 1788
 C. G. Heyne 1802

F. A. Wolf 1804
 R. Payne Knight 1820
 F. H. Bothe 1832
 T. S. Brandreth 1841
 I. Bekker²1858
 J. La Roche 1872
 A. Nauck 1877
 W. Christ 1884
 A. Fick 1886
 A. Rzach 1886–7
 J. van Leeuwen–M. B. Mendes da Costa 1887–90, ¹1906–8
 P. Cauer 1890–1
 W. Leaf²1900–2
 A. Ludwich 1902–7
 D. B. Monro–T. W. Allen 1902, ¹1920
 J. van Leeuwen 1912
 T. W. Allen 1931
 H. van Thiel 1996

OPERA COMPENDIOSIVS LAVDATA

Allen Prol. = T. W. Allen, *Homeri Ilias* (Oxonii 1931), Tomus I: Prolegomena
 Bechtel Lexil. = F. Bechtel, *Lexilogus zu Homer* (Halaë 1914)
 Bekker Hom. Bl. = I. Bekker, *Homerische Blätter I–II* (Bonnae 1863–72)
 Bentley = R. Bentley notae ad Il. A–Z in cod. Trin. Coll. Cantab. B.17.17, a W. Leaf transcriptae forasque editae in *J. Phil.* 13 (1885) 122–63
 Bergk Gr. Lit. = T. Bergk, *Griechische Literaturgeschichte I–IV* (Berolini 1872–87)
 Bolling Ext. Evid. = G. M. Bolling, *The External Evidence for Interpolation in Homer* (Oxonii 1925)
 Brugman Ein Problem = K. Brugman, *Ein Problem der homerischen Textkritik und der vergleichenden Sprachwissenschaft* (Lipsiae 1876)
 Buttmann Ausf. Sprachl. = Ph. Buttmann, *Ausführliche griechische Sprachlehre* (Berolini ¹1830–9)
 Buttmann Lexil. = Ph. Buttmann, *Lexilogus* (Berolini 1818)
 Chantr. = P. Chantraine, *Grammaire homérique I–II* (Parisiis 1948–53)
 Chantr. DEG = P. Chantraine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque* (Parisiis 1968–80)
 Crespo = E. Crespo, *Elementos antiguos y modernos en la prosodia homérica* (Minos Suppl. 7, Salmanticae 1977)
 Denniston = J. D. Denniston, *The Greek Particles* (Oxonii ¹1954)
 Düntzer = H. Düntzer, *De Zenodoti studiis Homericis* (Gottingae 1848)
 Erbse = H. Erbse, *Scholia Graeca in Homeri Iliadem I–VII* (Berolini 1969–88)
 Erbse Beitr. = H. Erbse, *Beiträge zur Überlieferung der Iliasscholien* (Monaci 1960)
 Fick = A. Fick, *Die homerische Ilias nach ihrer entstehung betrachtet und in der ursprünglichen sprachform wiederhergestellt* (Gottingae 1886)
 Fick Od. = A. Fick, *Die homerische Odyssee in der ursprünglichen sprachform wiederhergestellt* (Gottingae 1883)

διαλεκτολογικά

Αιολική διάλεκτος μιλιέται στη β. πλευρά της Δυτ. Ακτής της Μ.Ασίας, στη Λέσβο, Θεσσαλία και Βοιωτία

Η δωρική που φτάνει στην ηπειρωτική Ελλάδα μετά την πτώση της μυκηναϊκής κοινωνίας, ΔΕΝ παίζει ρόλο στη διαμόρφωση της επικής γλώσσας.

Επίδραση από Ανατολή

Έπος του Γιλγαμές

Ο Όμηρος αντιπροσωπεύει την κορύφωση της ινδοευρωπαϊκής κληρονομιάς.

Άλλα σωζόμενα επικά ποιήματα της αρχαϊκής εποχής

Ομηρικοί ύμνοι:

συλλογή 33 εξαμετρικών
ποιημάτων, από τον 7^ο
έως τον 2^ο περίπου
αι.π.Χ. Ίσως
συγκεντρώνονται κατά
τον 3^ο αι.π.Χ.

Ο Θουκυδίδης ονομάζει
προσίμιον τον Ύμνο στον
Απόλλωνα.

Θρησκευτικά τραγούδια
που εξυμνούν τον
τιμώμενο θεό και
αφηγούνται περιστατικά
από τη βιογραφία του.

**Αὐτὰρ ἐγὼ καὶ σεῖο καὶ
ἄλλης μνήσομ' ἀοιδῆς**

Ομηρικοί ύμνοι

Διαφορετική έκταση (από περ.200 έως 580 στίχους, αλλά και πολύ σύντομοι από 3 έως 59).

Έχουν χάρη, χιούμορ και πόνο

Ένα παράδειγμα ὕμνος εἰς Ἀφροδίτην

Μετάφραση

Τὴν σεβαστή, τὴν χρυσοστέφανη, ὁμορφην Ἀφροδίτη
θα ὑμνήσω, ποὺ διαφεντεύει τὰ ὄχυσά τῆς Κύπρου
τῆς θαλασσινῆς, ἐκεῖ ποὺ τὸ ὑγρὸ φύσημα
τοῦ Ζεφύρου τὴν ἔφερε πάνω στὸ κύμα
τῆς πολύφλοισβης θαλάσσης μέσα σὲ ἀφρόν ἀνάλαφρο.
Κι οἱ Ὠρεσ οἱ χρυσοστεφάνωτες τὴν δέχτηκαν
χαρούμενα, φορέματα τῆς φόρεσαν ἀθάνατα

καὶ στὸ κεφάλι τῆς τὸ θεϊκὸ καλοφτιαγμένον ἔβαλαν
 στεφάνι, ὄμορφο καὶ χρυσό, καὶ στὰ τρυπημένα τῆς
 αὐτιά ἐνώτια ἀπὸ χρυσὸ πολῦτιμο καὶ ὄρειχαλκο. 9
 καὶ στὸν ἀπαλὸ λαιμὸ τῆς καὶ τὰ ὀλόλευκά τῆς στήθη
 ἔβαλαν χρυσὰ στολιδία, ὅπως ἐκεῖνα ποῦ οἱ ἴδιες
 οἱ χρυσοστέφανες ἔβαλαν Ὠρες, ὅταν πήγαιναν
 στὸν ὄμορφο χορὸ τῶν θεῶν στὸ παλάτι τοῦ πατέρα.
 Κι ἀφοῦ στόλισαν τὸ σῶμα τῆς μὲ ὅλα τὰ στολιδία
 τὴν ἔφεραν στοὺς θεοὺς. Κι αὐτοὶ μόλις τὴν εἶδαν 15
 τὴν καλωσόριζαν, τῆς ἀπλώσαν τὸ χέρι, καὶ ὁ καθένας
 εὐχόταν σύζυγο σπῆτι του νὰ τὴν πάρει,
 θαυμάζοντας τὴν ὄμορφιά τῆς ἰσοτέφανης Κυθέρειας.
 Χαίρε γλυκομλούσα ὄμορφομάτα,
 καὶ δώσε νὰ γερδίσω
 νίκη στὸν ἀγῶνα καὶ στόλισε τὸ ἄσμα μου 20
 καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλον ὕμνο θά σοῦ γράψω.

Σχόλια

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν παρόντα ὕμνο, στὴν συλλογὴ τῶν Ὀμηρικῶν ὕμνων ὑπάρχουν ἄλλοι δύο ἀφιερωμένοι στὴν Ἀφροδίτη, ὁ ὑπ' ἀριθμ. X μὲ 6 μόνο στίχους καὶ ὁ μεγάλος V μὲ 293 στίχους. Καὶ γιὰ τοὺς τρεῖς, βλ. Α. Βοσκόξ, *Ἀρχαία Κυπριακὴ Γραμματεία*, τ. 1 *Ποίηση ἐπικὴ λυρική δραματική*, Λευκωσία 1995, σσ. 68-89, 192-211 καὶ 307-350 μὲ εἰσαγωγή, κείμενο-μετάφραση καὶ σχόλια.

στ. 5: Οἱ Ὠρες ἦσαν θεότητες σχετιζέες μὲ τὴν τάξη τοῦ κόσμου καὶ τῆς φύσεως, κατὰ τὸν Ἡσίοδο (*Θεογ.* 901-2) κόρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θέμιδος. Θεωροῦνται πνεύματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς βλάστησης ποῦ ἐνωματώθηκαν στὸ πάνθεον τοῦ ἔπους, ἐνῶ στὴν λειτουργία τους μοιάζουν μὲ τὶς Χάριτες. Βλ. Kirk (1990) ad E 749-52.

στ. 5-13: Ἡ σκηνὴ στολισμοῦ τῆς Ἀφροδίτης εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς τυπικὲς σκηνὲς τῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ ὑπάρχει στὴν *Ιλ.* (Ξ 165-186 γιὰ τὴν Ἥρα), στὴν *Ὀδ.* (Θ 362-6 γιὰ τὴν Ἀφροδίτη, ο 192-5 γιὰ τὴν Πηνελόπη, ψ 153-163 γιὰ τὸν

Ὀδυσσεύα), στὰ *Κύπρια* (ἀπ. 4 στοὺς Ὀμ. ὕμν. (V 58-65 γιὰ τὴν Ἀφροδίτη), στὰ *Ἐργ.* 585 γιὰ τὴν Πανδώρα), στὰ *Ἐργ.* καὶ πάλι).

στ. 12: Τὸ *κοσμείσθην* εἶναι σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο οἱ Ὠρες ἦσαν πράγματα ποῦ ἴσως ἀντιστοιχεῖ στὴν σὲ δύο εποχές: χειμῶνα καὶ καλοκαίρι ἀναφέρει τρεῖς Ὠρες, τὶς Εὐνομία (902), Ἀκόμη καὶ ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἀγάλματα (χειμῶνα καὶ καλοκαίρι) περάσματα. Εἶναι ἐπίσης πιθανὸ ἀντιστοιχεῖ πρὸς πληθυντικὸ, ὅπως πτώσεις (π.χ. ὕμν. *Εἰς Ἀπόλλ.* 456). Βλ. Sikes (1980) 374 5 καὶ Cassola (1999)

στ. 18: Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο ἡ Ἀφροδίτη τὸν ἀφρὸ ποῦ δημιουργήθηκε, ὅταν λασσα τὰ γεννητικὰ ὄργανα τοῦ Κρόνου στὰ Κύθηρα (ἐξ οὗ Κυθέρεια) καὶ ὁ Κρόνος 3 Ζέφυρος) τὴν μετέφερε στὴν Κίτιο ἀναδύθηκε ἀπὸ τὴν θάλασσα. Ἀπὸ στήκε Ἀφροδίτη (βλ. Πλάτ., *Κρατ.* 409c) θεο τοῦ ὑπάρχει ἤδη στὸν Ἡσίοδο, ὅπου ἀναφέρεται συχνά. Στὸν Ὀμηρὸν Ἀφροδίτης ἀναφέρεται ἡ Διώνη, τὴν ὁμοῦς ὡς μητέρα τῆς Ἀφροδίτης) στὴν

VII. Εἰς Διώνη

Ἀμφὶ Διώνησον Σεμέλης ἐρωσθεὶς
 μνήσομαι, ὡς ἐφάνη παρὰ θεῶν ἄνδρα
 ἀκτὴ ἐπὶ προβλήτι νεηνίῃ ἀνδρὶ ἐπι
 πρωθηβη· καλαὶ δὲ περὶ μοῖσαι ποῦ
 κτανέαι, φάρος δὲ περὶ σπείρατος

ΗΣΙΟΔΟΣ

FGDHDAΣ I

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΜΕΛΑΜΠΟΔΕΙΑ

ΧΕΙΡΩΝΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Διαβάζουμε αρχή της Θεογονίας (Ύμνος στις Μούσες)

ἄμφ' αἰεθελν,
ἄνα π ζάθεόν τε,
π' ἀπαλοῖσιν
π' Κορινθίωσ'
π' Περμησσοῖο
π' Περμησσο,
π' Περμησσοῖν.
π' πολλῶ
π' εἰσα
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην
π' Ἡρην

10

Από τις Ελικωνιάδες Μούσες το τραγούδι ας αρχίσουμε,
που του Ελικώνα⁸ το βουνό κατέχουν, το μεγάλο και
πανιέρο,
κι από την κρήνη γύρω τη μενεξεδιά με πόδια απαλά
χορεύουν και το βωμό του παντοδύναμου του γιου του
Κρόνου.

Κι αφού το τρυφερό τους σώμα λούσουν στην πηγή
του Περμησσοῦ⁹ ή του Αλόγου¹⁰ ή του πανιέρου Ολμειού¹¹,
στήνουν χορούς στο πιο ψηλό σημείο του Ελικώνα,
ωραίους, θελκτικούς, ζωηρά κινώντας με τα πόδια τους.
Από δω πέρα ορμούνε με πολλή ομίχλη καλυμμένες
και προχωρούνε μες τη νύχτα κι αφήνουνε περικαλλή
φωνή¹²,

το Δία υμνώντας που βαστά αιγίδα και τη σεβάσμια Ἡρα,
την Αργίτισσα¹³, που πάνω σε πέδιλα χρυσά πατά¹⁴,
και του αιγιδοφόρου Δία την κόρη, την Αθηνά την
αστραπόματη,

το Φοῖβο¹⁵ Απόλλωνα, την Ἄρτεμη που χύνει βέλη,
τον Ποσειδῶνα που τη γη κυκλώνει¹⁶ και σείει¹⁷,
τη σεβαστή τη Θέμιδα, την Αφροδίτη με το γοργό το
βλέμμα¹⁸,

τη χρυσοστέφανη Ἥβη¹⁹, την ωραία Διώνη²⁰,
τη Λητώ και τον Ιαπετό, το δολοπλόχο Κρόνο,

την Αυγή, το μέγα Ἴηλιο και τη λαμπρή Σελήνη,
τη Γαία, τον Ωκεανό το μέγα και τη μαύρη Νύχτα
και των υπόλοιπων αθάνατων θεών το ιερό το γένος των
αιώνιων.

Αυτές δίδαξαν κάποτε στον Ησίοδο²¹ το ωραίο τραγούδι,
καθώς τ' αρνιά του ποιόμαινε απ' τον πανίερο Ελικώνα
κάτω²².

Τούτο τα λόγια πρώτα απ' όλα μου είπανε οι θεές,
οι Ολυμπιάδες Μούσες, κόρες του Δία που βαστά αιγίδα:
«Ποιμένες της υπαίθρου, κακές ντροπές, στομάχια σκέτα,
γνωρίζουμε να λέμε ψέματα πολλά, με την
πραγματικότητα όμοια,

μα ξέρουμε, σαν θέλουμε, να ψάλλουμε κι αλήθειες²³».

Έτσι είπαν του μεγάλου Δία οι κόρες με τον τέλειο λόγο
και μου ἔδωσαν σκήπτρο, κόβοντας δάφνης πολύβλαστης
κλωνί²⁴,

θαυμάσιο. Θεόπνευστη φωνή φύσηξαν μέσα μου,
για να υμνώ όσα στο μέλλον θα συμβούν κι όσα στο
παρελθόν γινήκανε²⁵.

Και με προέτρεψαν να υμνώ των μακαρίων θεών το γένος
των αιώνιων

κι αυτές τις ίδιες πρώτα κι ύστατα πάντοτε να ψάλλω.

Μα τι το όφελος να λέω αυτά για τη βαλανιδιά ή για την
πέτρα²⁶;

Ε! συ²⁷, από τις Μούσες αρχή ας κάνουμε, που υμνούν
και τέρπουν του Δία, του πατέρα, το μέγα νου μέσα στον
Όλυμπο²⁸,

και για τα τωρινά, τα μέλλοντα, τα περασμένα λεν,
 με μια φωνή μιλώντας. Ρέει ακάματα η φωνή αυτών
 γλυκιά απ' το στόμα. Γελούν τα δώματα του Δία,
 του πατέρα, του βαρύβροντου, καθώς σκορπά λεπτή σαν
 κρίνο
 η φωνή των θεαινών, και ηχεί η κορφή του χιονισμένου
 Ολύμπου
 και των αθάνατων τα δώματα. Κι αυτές αθάνατη αφήνουνε
 φωνή
 και πρώτα των σεβαστών θεών το γένος υμνούν με το
 τραγούδι τους,
 απ' την αρχή, αυτό που γέννησε η Γη κι ο Ουρανός ο
 ευρύς²⁹,
 μα κι όσους θεούς, χορηγούς των αγαθών, από αυτούς
 γεννήθηκαν.
 Ύστερα πάλι υμνούν το Δία, θεών κι ανθρώπων τον
 πατέρα,
 [καθώς αρχίζουν, μα κι όταν τελειώνουν το τραγούδι τους
 οι θεές,]
 πόσο καλύτερος είναι απ' τους θεούς και μέγιστος στη
 δύναμή του.
 Ύστερα πάλι των ανθρώπων τη γενιά υμνούν μα και των
 δυνατών Γιγάντων
 και τέρπουνε του Δία το νου μέσα στον Όλυμπο,
 οι Ολυμπιάδες Μούσες, του αιγιδοφόρου Δία οι κόρες.
 Αυτές η Μνημοσύνη, που διαφεντεύει του Ελευθήρα³⁰ τα
 υψώματα,

καταμά τε μερμηράων.

την μητέρα Ζεύς

την κόρη εἰσαναβαίνων·

την πατὴρ δ' ἔτραπον ὤραι

ἤματα πᾶλλ' ἔτελέσθη,

ἄριστος ἦεν ἀοιδῆ

60

ἄριστα θυμὸν ἐχούσαις,

ἄριστα κατέκτοσ' Ὀλύμπου·

ἄριστα θυμῶντα καλά,

ἄριστα νόσφι ἔχουσιν

ἄριστα ἴππων ἰεῖσαι

ἄριστα καὶ ἤλας κεδνά

ἄριστα ἴππων ἰεῖσαι.

ἄριστα γαλακτοπόμενοι ὅπι καλῆ,

ἄριστα τοῖς μέλιτινα

ἄριστα ἰστίων ἀρώρει

70

ἄριστα τοῖς ἀνὰ τιλεῦει,

σαν ἔσμιξε με το γιο του Κρόνου, τον πατέρα³¹, στην Πιερία
γέννησε

λησμονιά απ' τις συμφορές κι ανάπαυση απ' τις έγνοιες.

Εννιά μαζί της νύχτες ἔσμιξε ο συνετός ο Δίας,

μακριά από τους αθανάτους, στην ιερή ανεβαίνοντας την
κλίνη της.

Μα όταν συμπληρώθηκε ο καιρός κι ἔκαναν κύκλο οι
εποχές

με των μηνῶν το σβήσιμο, και μέρες συμπληρώθηκαν
πολλές,

γέννησε αυτή κόρες εννιά, ομόνοες, που μες τα στήθια τους

τις νοιάζει το τραγούδι, κι ἔχουνε ξέγνοιαστη ψυχή

λίγο πιο κάτω απ' την ακρότατη κορφή³² του χιονισμένου

Ὀλύμπου.

Κι ἔχουνε χοροστάσι εκεί λαμπρό και δώματα ωραία

και δίπλα τους οι Χάριτες κι Ὁ Ίμερος³³ σπίτι ἔχουν

στις ευωχίες μέσα. Και τραγουδούν, φωνή απ' το στόμα

αφήνουνε

εράσματα, και υμνούν των αθανάτων ὅλων τις συνήθειες

και τ' αγαθά τα ἤθη, ευφρόσυνη βγάζοντας φωνή.

Τότε³⁴ πορεύθηκαν στον Ὀλυμπο με το τραγούδι τους το
αθάνατο,

κι αγαλλιάζανε με την ωραία τους φωνή. Κι αντιλαλούσε

με τον ὕμνο τους ολόγυρα η μαύρη γη κι εράσμιος

χτύπος σηκωνόταν απ' τα πόδια τους,

καθώς πορεύονταν προς τον πατέρα τους. Εκείνος είναι

βασιλιάς στον ουρανό,

ἀλλ' ἀπὸ δέντρα κεραυνόν,
 ἅπαντες ἐκ Κρόνου· εὐ δὲ ἕκαστα
 ἴσους καὶ ἰσέφαρδε τιμάς.
 οὐδὲν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
 οὐδὲν Διὸς ἰσπεργαυαίαι,
 οὐδὲν ἢ Μελπομένη τε
 οὐδὲν Πολύμηκε τ' Οὐρανίη τε
 οὐδὲν ἑστὶν ἀπασέων.
 οὐδὲν ἀπὸ δένδρον ὄπηδεϊ.
 οὐδὲν ἰσμεγέλιον
 οὐδὲν ἰσβασιλῶν,
 οὐδὲν ἰσχρῆστα ἐέρσην,
 οὐδὲν ἰσκαὶ οἱ δὲ νυ λαοὶ
 οὐδὲν ἰσθεμιστάς
 οὐδὲν ἰσθεσίων
 οὐδὲν ἰσκατεπαυσε'
 οὐδὲν ἰσπάντα λαοῖς
 οὐδὲν ἰσκατελεῦσι
 οὐδὲν ἰσκαπεύσιν
 οὐδὲν ἰσκαπικονταί

80

90

γιατί κατέχει ο ίδιος τη βροντή και τον πυρώδη κεραυνό,
 αφού τον Κρόνο, τον πατέρα του, νίκησε στη δύναμη. Κι
 όλους ωραία
 τους νόμους διευθέτησε για τους αθανάτους κι όρισε
 προνόμια.
 Αυτά οι Μούσες έφελναν που στα Ολύμπια κατοικούνε
 δώματα,
 οι εννέα κόρες που γεννήθηκαν απ' το μεγάλο Δία³⁵,
 η Κλειώ, η Ευτέρπη, η Θάλεια, η Μελπομένη,
 η Τερψιχόρη, η Ερατώ, η Ουρανία, η Πολύμνια,
 κι η Καλλιόπη³⁶: αυτή η εξοχότατη απ' όλες είναι.
 Γιατί αυτή τους σεβαστούς τους βασιλιάδες συνοδεύει.
 Όποιον απ' τους θεόθρεφτους τους βασιλείς προσέξουν σαν
 γεννιέται
 και τον τιμήσουνε του Δία του μεγάλου οι κόρες,
 γλυκιά δροσιά του χύνουνε στη γλώσσα του επάνω
 και ρέουνε μειλίχια τα λόγια του απ' το στόμα³⁷. Κι όλος ο
 κόσμος
 στρέφει το βλέμμα του σ' αυτόν σαν κρίνει τις διαφορές
 με δίκαιη κρίση. Αυτός σαν αγορεύει αλάθητα
 γοργά κι επισταμένα καταπαύει ακόμη και φιλονικία
 μεγάλη:
 γι' αυτό υπάρχουνε οι βασιλείς οι εχέφρονες, για να
 προσφέρουνε
 στην αγορά με ευκολία στον κόσμο που αδικείται εκδίκηση,
 αφού τον κατευνάσουν με λόγια μαλακά.
 Αυτός στη σύναξη σαν έρχεται τον εξευμενίζουν σαν θεό

ἀγρομένοισι.
 ἀνθρώποισιν.
 Ἀπόλλωνος
 καθαρισταί,
 Μοῦσαι
 ἀυδή.
 θυμῷ
 αἰοῖδος
 ἀνθρώπων
 100 ἔχουσιν,
 οὐδέ τι κηδέων
 θεῶν.
 αἰοιδὴν
 ἰόντων,
 ἀπερὸντος,
 Πόντος.
 γέγοντο
 αἰοιδίαι θυῶν

100

με σεβασμό μειλίχιο κι ανάμεσα στους μαζεμένους
 διαπρέπει.
 Τέτοιο το ιερό το δῶρο των Μουσῶν για τους ανθρώπους
 είναι.
 Γιατί απ' τις Μούσες κι απ' τον Απόλλωνα που μακριά
 τοξεύει
 γίνονται οι τραγουδιστές και οι κιθαριστές πάνω στη γη³⁸,
 από το Δία όμως οι βασιλιάδες. Μακάριος αυτός που
 αγαπούν οι Μούσες.
 Γλυκιά απ' το στόμα του κυλά η φωνή.
 Ακόμη κι αν κανείς έχει ένα πένθος στην ψυχή που τώρα δα
 πληγώθηκε
 και με θλιμμένη την καρδιά μαραίνεται, μόλις ο αοιδός,
 ο υπηρέτης των Μουσῶν, τη δόξα των παλιῶν υμνήσει
 ἀνθρώπων
 και τους μακάριους που τον Όλυμπο κατέχουνε θεούς,
 αμέσως εκείνος λησμονεί τις θλίψεις του κι ούτε καθόλου τις
 ἔγνοιες του
 θυμάται. Γοργά τον μεταβάλλουνε των θεαινῶν τα δῶρα³⁹.
 Του Δία τέχνα⁴⁰ χαίρετε και θελκτικό τραγούδι δώστε.
 Το ιερό υμνεῖτε των ἀθανάτων γένος των αἰώνιων
 που από τη Γη γεννήθηκαν κι από τον Ουρανό που ἔναι
 γεμάτος ἀστρα,
 από τη ζοφερή τη Νύχτα, κι ὅσους μεγάλωσε ο αλμυρός ο
 Πόντος⁴¹.
 Πέστε πῶς ἐγιναν στην αρχή οι θεοὶ και η γη
 και οι ποταμοὶ κι ο πόντος ο ἀπέραντος που ορμάει με το

ΚΥΚΛΙΑ ΕΠΗ

Άλλα επικά ποιήματα που προϋπήρχαν των ομηρικών επών.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΥΚΛΟΙ

1) ΑΡΓΟΝΑΥΤΙΚΟΣ:
Αργοναυτικά (Αργώ
πασιμέλουσα: Οδ.μ 69)

2) ΘΗΒΑΪΚΟΣ: Οιδιπόδεια,
Θηβαΐς (Έπτά επί Θήβας),
Έπίγονοι [Διομήδης γιος
Τυδέως]

3) Ηρακλής: Οίχαλις
άλωσις, κατάβασις

4) Τιτανομαχία

Επικός Κύκλος (τι είναι) ■

Σώζεται το περιεχόμενο αυτών επών από περιλήψεις του Πρόκλου, νεοπλατωνιστή φιλοσόφου, 5^{ος} αι.μ.Χ. στο έργο του *Χρηστομάθεια*

West, M. L. (2013). *The Epic Cycle: A Commentary on the Lost Troy Epics*. Oxford University Press.

Burgess, J. S. (2001). *The tradition of the Trojan War in Homer and the epic cycle*. JHU Press

Griffin, J. (1977). The epic cycle and the uniqueness of Homer. *The journal of Hellenic studies*, 97, 39-53.

West, M. L. (Ed.). (2003). *Greek epic fragments from the seventh to the fifth centuries BC* (Vol. 497). Loeb Classical Library. KEIMENA

JE; 2'+ (Στασίος ή Ηγησίας): 11 βιβλία. Ο γάμος Πηλέα και Θέτιδος, Κρίσις Πάριδος, αρπαγή Ελένης, Διόσκουροι, Παλαμήδης, τα εν Αυλίδι, Κάλχας, Τευθρανίας άλωσις, γάμος Αχιλλέα στην Σκύρο, θεραπεία Τήλεφου που τους οδηγεί στην Τροία. Τένεδος και Φιλοκτήτης που μένει στην Λήμνο. Αποβίβαση στην Τροία (Πρωτεσίλαος). Και ο Αχιλλέας εκστρατεύει και σκοτώνει Τήλεφο. Λάφυρό του η Βρισηίς, ο Οδυσσεάς προκαλεί θάνατο Παλαμήδη. Κατάλογος συμμάχων Τρώων.

Κύκλος (συνέχεια)

• **Αΐθιοπία (Αρκτίνος Μιλήσιος): 5 βιβλία. Από τέλος Ιλιάδας έως θάνατο Αχιλλέα.** Η δράση της Αμαζόνας Πενθεσίλειας σύμμαχος των Τρώων, που τελικώς σκοτώνει ο Αχιλλέας. Ψόγος Θερσίτη προς Αχιλλέα που τον σκοτώνει. Εξαγνισμός φόνου στην Λέσβο. Μέμνων ο Αιθίοψ που σκοτώνει Αντίλοχο και μετά σκοτώνεται από Αχιλλέα. Ηώς πετυχαίνει την αθανασία του γιου της. Εισβολή Αχιλλέα στην Τροία και φόνος του από Πάρη και Απόλλωνα, μάχη γύρω από το πτώμα του (Οδυσσέας και Αίας). Θρήνος Θέτιδος και Μουσών πυρά και μεταφορά του στη Λεύκη. Επιτάφιοι αγώνες, καβγάς Οδυσσέα και Αίαντα για τα όπλα Αχιλλέα. ΠΟΛΛΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΕΠΟΜΕΝΩΣ ΘΥΜΙΖΟΥΝ ΙΛΙΑΔΑ

Κύκλος (συνέχεια)

• **Μικρά Ίλιάς (Λέσχης Μυτιληναίος): 4 βιβλία. Από το θάνατο Αχιλλέα έως την άλωση Τροίας.** Ο Οδυσσέας κερδίζει όπλα Αχιλλέα έναντι Αίαντα. Αυτοκτονία Αίαντα για λόγους τιμής. Ο μάντης Έλενος προφητεύει για Φιλοκτήτη, που έρχεται πίσω και σκοτώνει Πάρη σε μονομαχία. Ο Μενέλαος τον ακρωτηριάζει. Γάμος Δηίφοβου και Ελένης. Ο Οδυσσέας φέρνει τον γιο του Αχιλλέα, τον Νεοπτόλεμο από την Σκύρο, εμφανίζεται και το φάντασμα του Αχιλλέα. **Δούρειος Ίππος**, κρυφή είσοδος μεταμφιεσμένου Οδυσσέα στην Τροία, αναγνώρισή του από Ελένη που συνωμοτεί μαζί του. Οδυσσέας και Διομήδης κλέβουν το Παλλάδιον. Κάψιμο ελληνικού στρατοπέδου από Έλληνες που αναχωρούν σε Τένεδο και είσοδος του Δούρειου Ίππου στην Τροία από τους Τρώες που νομίζουν ότι τελείωσε η πολιορκία. **ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΚΑΠΟΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ (π.χ. Δούρειος Ίππος στο προοίμιο και στη Σχερία, αναγνώριση Ελένης στη δ)**

Κύκλος (συνέχεια)

• **Ήλιου Πέρσις (Αρκτίνος), 2 βιβλία:** φίδια σκοτώνουν το μάντη Λαοκόωντα, Αινείας αποσύρεται στην Ίδη. Ο Σίνων ανάβει φρυκτωρίες και ειδοποιεί τον στόλο, οι Έλληνες εισβάλλουν στην Τροία. Φόνος Πρίαμου από Νεοπτόλεμο στον βωμό Ερκείου Δία, Μενέλαος παίρνει πίσω Ελένη, σφαγή Πολυξένης στον τάφο Αχιλλέα, ο Οδυσσέας σκοτώνει τον Αστυάνακτα, ο Νεοπτόλεμος παίρνει την Ανδρομάχη. **Η Αθηνά σχεδιάζει την καταστροφή Αχαιών στη θάλασσα.**

• **κάποια από αυτά τα θεματικά στοιχεία τα βρίσκουμε στην γ**

Κύκλος (συνέχεια)

•**Νόστοι (Αγίας Τροιζήνιος), 5 βιβλία:** καβγάς Αγαμέμνονα και Μενέλαου για τον νόστο, χωρίζουν οι δρόμοι τους. Ο Αγαμέμνων μένει πίσω για να κατευνάσει την Αθηνά. Διομήδης και Νέστωρ φτάνουν σώοι στην πατρίδα τους. Αίας Λοκρός, του Οιλέα σκοτώνεται σε τρικυμία. Ο Νεοπτόλεμος πεζός στην πατρίδα του, συναντά Οδυσσέα στην Μαρώνεια Θράκης όταν εκείνος έθαβε τον Φοίνικα και γυρνά σε Πηλέα. Δολοφονία Αγαμέμνονα στο Άργος, Ορέστης και Πυλάδης παίρνουν εκδίκηση. Ο Μενέλαος με Ελένη φτάνει στην Σπάρτη **ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΟΔΥΣΣΕΙΑ (περιγραφή Νόστων από Νέστορα στη γ και Μενέλαο στη δ)**

Ὀδύσσεια

**12 ραψωδίες εξωτερικός νόστος, 12 εσωτερικός (Ιθάκη).
οι 1-4 Τηλεμάχεια (δράση του γιου Τηλέμαχου)
από ε ο Οδυσσέας**

Κύκλος (συνέχεια)

•**Τηλεγονεία (Ευγάμμων Κυρηναίος), 2 βιβλία:** κηδεία μνηστήρων, Οδυσσέας προσεύχεται στις Νύμφες και πάει στην Ήλιδα, φιλοξενία του από Πολύξeno (κρατήρ δώρο). Ιθάκη, θυσίες και μετά στους Θεσπρωτούς, γάμος με βασίλισσά τους Καλλιδίκη, γιο τους Πολυποίτης. Επιστροφή στην Ιθάκη, ο Τηλέγονος (γιος του από Κίρκη) τον αναζητεί, ρημάζει τη χώρα και τελικώς σκοτώνει τον Οδυσσέα κατά λάθος, τον κηδεύει και μαζί με Πηνελόπη και Τηλέμαχο πηγαίνουν στην Κίρκη που τους κάνει αθάνατους.

βιβλιογραφία για την ΕΠΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ και γενικά για το έπος:

R. Martin, Epic as Genre, στο Foley, J. M.
(Ed.). (2008). *A companion to ancient epic.*
John Wiley & Sons.

**KEN DOWDEN, κεφ. 12, στο CAMBRIDGE
COMPANION**
διαβάζουμε κυρίως σσ.258 κ.ε. και τώρα
260 κ.εξ.

Χ, αλλά υπήρχε μια ιστορία στα κύκλια έπη σχετικά με το πώς έπιασε και σκότωσε τον γιο του Πριάμου Τρωίλο, παρόλο που εκείνος κάλπαζε με το άλογό του (ο σκότωτός του εξιστορούνταν στα *Κύπρια*).

Ο Όμηρος διέθετε ένα δικό του ύφος που τον ξεχώριζε από τα κύκλια και τα παρόμοια έπη, όπως έχει δείξει ο Jasper Griffin⁵⁵. Εκτός του ότι η αφήγηση του Οδυσσέα στον Αλκίνοο γίνεται σε πρώτο πρόσωπο (ραψωδίες ι-μ), ο Όμηρος υιοθετεί έναν ρεαλισμό που αποκλείει το μαγικό και το φανταστικό στοιχείο – δεν του ταιριάζουν οι δεκαεπτά χρησμοί και προφητείες των κύκλιων επών. Το φανταστικό στοιχείο δεν αποτελεί μια νέα περίπτωση παρακμής στη μεθομηρική παράδοση, αλλά απεναντίας, όπως απέδειξε ο Griffin, κάτι από το οποίο ο Όμηρος θέλησε να αποστασιοποιηθεί. Στα κύκλια έπη ο Αίαντας και ο Αχιλλέας μπορούν και είναι άτρωτοι, ενώ στην *Αιθιοπίδα* ο Μέμνωνας μπορεί και γίνεται θάνατος, ο δε Αχιλλέας αποκτά την ηγεμονία της Λευκής Νήσου. Και ο Τυδέας, σε ένα θηβαϊκό έπος, θα μπορούσε να είχε κερδίσει την αθανασία που έφερε από τον ουρανό μαζί της η Αθηνά, αν δεν της προκαλούσε αηδία τρώγοντας τα μυαλά του εχθρού του, του Μελανίππου. Ο Λυγκέας μπορεί και έχει υπεράνθρωπη όραση και ο Αχιλλέας υπεράνθρωπη ταχύτητα. Όμως, στην *Ιλιάδα* τον Αχιλλέα τον ανατρέφει ένας άνθρωπος, ο Φοίνικας, και όχι κάποιο τέρας (ο Κένταυρος Χείρωνας αναφέρεται ελάχιστα στον στίχο Λ 832), ενώ ο Όμηρος προσπερνά τα προβλήματα του γάμου του Πηλέα με τη Θέτιδα, και συγκεκριμένα την ικανότητά της να αλλάζει μορφή. Μόνο για μια στιγμή αλλοιώνεται αυτή η εικόνα, όταν το άλογο του Αχιλλέα αποκτά φωνή (Τ 404-23), επεισόδιο που είναι περίεργο και παράταιρο. Οι νύξεις σχετικά με τον σεξουαλικό πόθο του Αχιλλέα για την Αμαζόνα Πενθεσίλεια τη στιγμή που τη σκοτώνει ή η δειλία του Οδυσσέα όταν σπέρνει αλάτι, παριστάνοντας τον τρελό για να αποφύγει τους κινδύνους του πολέμου, ή η απερίφραστη βλασφημία του Καπανέα, του υβριστή των θεών τον οποίο κατακεραύνωσε ο Δίας στη Θήβα – όλα αυτά είναι στοιχεία που ανήκουν στα κύκλια έπη και δεν ταιριάζουν στο ύφος που επέλεξε ο Όμηρος.

Με βάση τα ελάχιστα που επιβίωσαν από τα εν λόγω έπη, ο Griffin επισημαίνει κάποιες υφολογικές διαφορές. Στον γρήγορο ρυθμό τους μοιάζει να οφείλεται το τραχύ και κοινότοπο ύφος τους⁵⁶. Ένας μεταγενέστερος ποιητής εκφράζει την αποστροφή του για «αυτούς τους κύκλιους ποιητές που λένε *αὐτὰρ ἔπειτα* («και μετὰ»)»⁵⁷, χαρακτηριστικό που σχολιάζει ο Griffin σε ένα απόσπασμα της *Θηβαϊδος*.

55. Griffin (1977), ιδίως 48-52.

56. Βλ. Burgess (2001) 146· Griffin (1977) 51· Bravo (2001) 79 – που θεωρεί ιδιαίτερα γρήγορη τη *Μικράν Ιλιάδα*.

57. Το *αὐτὰρ* με τη σημασία «και» είναι πολύ αρχαϊκό και ανήκει στο «αρχαϊκό» στρώμα του επικού λεξιλογίου. Οφείλουμε να αναφέρουμε ότι ο Όμηρος το χρησιμοποιεί πάρα πολύ –

Ἐκτορα στη ραψωδία
 ς έπιασε και σκότωσε
 ο άλογο του (ο θάνα-

ιση με τα κύκλια και
 υ ότι η αφήγηση του
 ; ι-μ), ο Όμηρος υιο-
 ζό στοιχείο - δεν του
 επών. Το φανταστι-
 ζομηρική παράδοση,

υ επιλέγει ο Όμηρος
 ωτοι, ενώ στην Αθή-
 ιποκτά την ηγεμονία
 ούσε να είχε κερδίσει
 δεν της προκαλούσε
 ι. Ο Λυγκέας μπορεί

χύτητα. Όμως, στην
 και όχι κάποιο τέρας
 νώ ο Όμηρος αφήνει
 δα, και συγκεκριμέ-
 αλλοιώνεται αυτή η
 επεισόδιο που είναι

όθο του Αχιλλέα για
 α του Οδυσσέα όταν
 κινδύνους του πολέ-
 υ θεών που κατατρό-
 ουσία που συνέκρινε

αὐτὰρ ὁ διογενὴς ἥρωσ Ξανθὸς Πολυνείκης
 πρῶτα μὲν Οἰδιπόδῃ καλὴν παρέθηκε τράπεζαν
 ἀργυρέην Κάδμοιο θεόφρονος· αὐτὰρ ἔπειτα
 χρύσειον ἔμπλησεν καλὸν δέπας ἠδέος οἴνου.
 αὐτὰρ ὁ γ' ὡς φράσθη παρακείμενα πατρὸς ἑοῖο
 τιμήεντα γέρα, μέγα οἱ κακὸν ἔμπεσε θυμῷ,
 αἴψα δὲ παισὶν ἑοῖσιν ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἐπαρὰς
 ἀργαλέας ἤρατο· θοὴν δ' οὐ λάνθαν' Ἐρινύν...

Όμως, παρά την επινοητικότητα και το καλό αισθητήριο του Griffin, είναι δύσκολο να
 κρίνουμε το ύφος ενός ποιήματος από τέτοια αποσπασματικά υπολείμματα (όπως ομο-
 ληγεί και ο Griffin (1977) 52) και δεν παύει να ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος της υποκει-
 μενικότητας. Το σχόλιο του Griffin για ένα χωρίο των *Κυπρίων* ότι «ο κατάλογος των
 κυπριδιών είναι υπερβολικά μακρύς»⁵⁸ είναι ανησυχητικός και μπορεί να προκαλέσει
 προβλήματα για τον *Νηών κατάλογον* ή τον κατάλογο των νυμφών στο Σ 39-48⁵⁹:

εἶματα μὲν χροὶ ἔστο τὰ οἱ Χάριτες τε καὶ Ἵρραι
 ποίησαν καὶ ἔβαψαν ἐν ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν,
 οἷα φοροῦσ' ὥραι, ἔν τε κρόκῳ ἔν θ' ὑακίνθῳ
 ἔν τε ἴψ θαλέθοντι ρόδου τ' ἐνὶ ἄνθει καλῷ
 ἠδέι νεκταρέφ, ἔν τ' ἀμβροσίαις καλύκεσσιν
 αἴθεσι⁶⁰ ναρκίσσου καλλιρρόου δ' οἷα Ἄφροδίτη
 ὥραις παντοίαις τεθνωμένα εἶματα ἔστο.

(Κύπρια, ραψ. 1, απόσπ. 4 Bernabè)

Οι εν λόγω ποιητές έκαναν διαφορετικές επιλογές και μολονότι δεν έστασαν το με

Οι αρνητικές κρίσεις του Αριστοτέλη για τα *Κύκλια έπη*

Κεφ.8 Πρέπει να έχει ενότητα ο μύθος και όχι να αφορά έναν άνθρωπο. Όσοι ποιητές δημιούργησαν μία *Ηρακλήίδα* και *Θησηίδα* αποτυγχάνουν γιατί δεν έχουν ενότητα στην υπόθεση. Και σε αυτό διαφέρει ο Όμηρος έτσι έκανε την *Οδύσσεια* όχι με το να πει όλα όσα έγιναν για τον Οδυσσέα ...

Κεφ.23 αντίστοιχα δεν έγραψε το σύνολο του πολέμου αλλά χωρίζοντας ένα μέρος, χρησιμοποιεί πολλά από αυτά ως επεισόδια (π.χ. Κατάλογος νηών) Ενώ οι άλλοι ποιητές αναφέρονται σε έναν ήρωα ή σε ένα χρόνο ή σε μια αλλά πολυμερή πράξη, όπως ο ποιητής τα *Κύπρια* και την *Μικρά Ιλιάδα* . Γι αυτό από την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια* γίνεται μία τραγωδία, ενώ από τα άλλα όπως τα *Κύπρια* πολλές, από τη *Μ. Ιλιάδα* 8 και πάνω, όπλων κρίσις, *L''' / (&M&36, A% / ; &N'''%μ / 6, G02E ; 0'' / 6, ; &O\$%-+, P) (+', +', 0''- / 0 Q52#'6, + ; N ; '' / 06, 1-, O,, R2O) . +'*

The ancient epic territories.

Source: James Harlan, Geographic Resources Center, University of Missouri.

Ι ΕΥΜΙΑ)

3. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΕΟΑΝΑΛΥΣΗ (FINKELBERG)

4. ΗΡΩΕΣ (ΤΥΠΟΙ ΛΟΓΟΙ), Ο ΑΧΙΛΛΕΑΣ, Ο ΕΚΤΟΡΑΣ, Ο ΤΗΛΕΜΑΧΟΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΕΠΩΝ

5. ΘΕΟΙ

6. ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ (ΤΙΜΗ, ΚΛΕΟΣ, ΑΙΔΩΣ, ΝΕΜΕΣΙΣ, ΑΤΗ)

7. ΓΥΝΑΙΚΕΣ (ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ)

8. ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΕΙΣ

ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

KIRK 1985=2018

RICHARDSON Richardson, N. J. (1980). Literary criticism in the exegetical scholia to the Iliad: a sketch. *The Classical Quarterly*, 30(2), 265-287. pdf

van THIEL 1996

PFEIFFER 1968

Πίνδ. Νεμ. 2.1. οι Ομηρίδες επικαλούνται συνήθως τον Δία έκ προοιμίου

Αλληγορική μέθοδος Θεαγένης απο το Ρήγιο

Σοφιστές και ερμηνεία των αρχών τους μέσα πό τα ομηρικά έπη

Δημόκριτος Ομηρικά προβλήματα

Κατ' άνδρα: Αντίμαχος Κολοφώνιος, Ευριπίδης νεώτερος, Ριανός

Εκδόσεις πολιτικά: Μασσαλίας, Σινώπης, Κύπρου, Αργολίδος, Χίου

ΖΗΝΟΔΟΤΟΣ

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ

ΑΡΙΣΤΑΡΧΟΣ (για τις γνώμες του KIRK 126 κ.ε.: κοινότερα, δημώδεις, φαυλότερα, είκαιότερα, αντίγραφα ή εκδόσεις, αρχαία, παλαιά, ακριβέστερα, χαριέστερα, πᾶσαι πλείους δηλ. εκδόσεις)

Matthaios, S. (1999). *Untersuchungen zur Grammatik Aristarchs: Texte und Interpretation zur Wortartenlehre* (Vol. 126). Vandenhoeck & Ruprecht.

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΕ ΣΧΟΛΙΑ

1) **VENETUS GRAECUS 822 = MARCIANUS 454, 10ος. (= A)** με σχόλια :
*Αριστόνικου περί σημείων και Διδύμου περί της αριστάρχειας
διορθώσεως και Ηρωδιανού Καθολική προσωδία και Νικάνορος περί
στιγμής (1^{ος} αι.μ.Χ.)* > (Νεμεσίωνος, 5, 6^{ος} αι., *Διατεσσάρων* (=συμπίλημα
μεταγενέστερο). Βασίζεται σε μια σύνοψη που αποδίδεται στον Απίωνα
και Ηρόδωρο (Αρ.Η.) που εξαρτώνται από το *Διατεσσάρων* . Αρα το
χαμένο αρχέτυπο του A είναι οι Αρ.Η.

Σαφώς προέρχονται από εκδόσεις των αλεξανδρινών, κυρίως είναι
συγκριτικού ή εξηγητικού χαρακτήρα και είναι λόγια υπομνήματα στο
περιθώριο ή μεταξύ σειρών. Όταν είναι εναλλακτικές γραφές ή προτάσεις
στο κείμενο τότε είναι στο περιθώριο.

το αρχέτυπο αυτής της ομάδας ίσως προγενέστερο του Αρ.Η. (=Erbse c) που ήταν συμπίλημα πρώιμης βυζ. εποχής.

3) **Σχόλια D = scholia minora** (κάπως αξιοποιούν Αρίσταρχο αλλά κυρίως είναι σύντομες παρατηρήσεις για μεμονωμένες λέξεις που ίσως ανάγονται σε σχολικά γλωσσάρια της κλασικής εποχής ή σε μακροσκελείς και φλύαρες ιστορίες για ιστορικά, μυθολογικά και γεωγραφικά θέματα

ο van Thiel διακρίνει σε $A^s T^s$ (για τα σχόλια) και $A^t T^t$ για μικρά σχόλια (Textscholien, Ludwig). Τα μικρά σχόλια προέρχονται από τον Αρίσταρχο και στάθηκαν η βάση για τα σχόλια των Αριστόνικο και Δίδυμο. Όταν λένε ότι ούτως έκανε ο Αρίσταρχος τότε A^{t+}

Erbse, H. (Ed.). (1975). *Scholia Graeca in Homeri Iliadem:(scholia vetera).. Scholia ad libros OT continens*. Walter de Gruyter. 5 τόμοι
ΕΚΔΟΣΗ, ΟΔΩΝ, ΕΡΒΣΕ, Η. (1962). Beiträge zur Überlieferung der Iliasscholien.

αναφέρεται σε παρατηρήσεις του Ζηνόδοτου που αναφέρονται από τον Αρίσταρχο και κριτικά βλ. Κ. Α. Σαχινίδη, Ερμηνεία στην Ομήρου γνείκως: ΔΙΑΦΩΝΙΑ ΜΕ ΖΗΝΟΔΟΤΟ)

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ (ΔΗΡΙΑΣ ΔΙΟΦΑΝΤΗΜΑΝΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ (ΑΠΟ ΣΤΙΓΜΗ Ή ΣΙΑΜΑ ΤΑΡΧΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΜΕΝΑ ΑΠΟ ΑΡΙΣΤΟΝΙΚΟ) ΑΣΤΕΡΙΣΚΟΣ (επινόηση Αριστοφάνη Βυζάντιου, ΣΤΙΧΟΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΟ ΑΛΛΟ ΣΗΜΕΙΟ ΚΑΙ ΕΔΩ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΕΣΦΑΛΜΕΝΑ σύμφωνα με την υποψία του Αριστοφάνη)

ZEICHEN UND ABKÜRZUNGEN

- A^c = Korrektur
 Aⁱ = Interlinearvariante.
 A^λ = Variante nur im Lemma von A^s, das oft einen unabhängigen Text bietet.
 A^m = (Ludw. A^Γ) nachträgliche Notizen ausserhalb der Kurznoten- und Scholienspalten häufig expungiert (Zeichen A^{m1}).
 A^s = "Kommentarscholien" von Cod. A, Lemmata in Semiunziale geschrieben.
 A^t = "Kurznoten" in Cod. A, in Semiunziale geschrieben, zu beiden Seiten unmittelbar neben dem Text oder interlinear. Gehen teilweise auf Aristarch selbst zurück.
 A^{t+} = die Kurznote bestätigte den Bezugstext, also meistens die Paradosis, durch "οὐτως".
 T^s = "Kommentarscholien" von Cod. T.
 T^t = "Kurznoten" in Cod. T, fast immer interlinear über dem Bezugswort geschrieben.
 Ar^s = Aristarch in den Kommentarscholien von A.
 Ar^t = Aristarch in den Kurznoten von A; Ar^{ts} - Ar^{td} = links - rechts des Textes.
 Ar^{t+} = Aristarch bestätigten Bezugstext durch "οὐτως".
 Ar^T = Aristarch in den T-Scholien, usw. (Ar^{Tt} in Kurznoten von T).
 Ar^Z = Aristarch in den Scholia minora des Codex Z, usw.
 coll. = collato: Das Testimonium wird im Scholion zitiert.
 comm.^s = Das A-Scholion nennt selbständige Werke wie Kommentare und Monographien (ὑπομνήματα, συγγράμματα, verkürzt ἔνια, ἐν ἐνόιοις, ἐν τισι) als Quelle der Varianten, die demnach sicher Kommentarbemerkungen oder Konjekturen sind.
 pol(iticae) die "Städteausgaben", anfangs meistens einzeln mit Namen genannt, besonders die Mass(aliotica), Argolica, Sinopica. Aristophanes Byz. scheint sie gekannt zu haben.

Von den Scholien wird meistens nur der wichtigste Zeuge genannt, wenn dessen Information vollständig ist, in der Reihenfolge A^t A^s T^t T^s M N E F B C.

- Ω = alle zu Beginn des jeweiligen Buches genannten Handschriften.
 ω = überall oder häufig dieselben Varianten; die Bezeugung kann wechseln.
 || ... vgl. den vorhergehenden Eintrag im Apparat.
 ◊ umschliessen wichtigere mechanisch entstandene Lücken der Papyri.
 [], () im Apparat bezeichnen Abweichungen der Zeugen von der Textvariante.
 ~ vor Parallelen: die Parallele stimmt im wesentlichen Punkt überein.
 == (~~) vor Parallelen: dieselben Variantenpaare auch an dieser (und weiteren) Stellen.
 ≈ vor Parallelen: morphologisch oder grammatisch verwandte Variantenpaare, z. B. Worttrennung, Elision, Aktionsart, Genitiv - Dativ, Dual - Plural.
 ✓ vor Parallelen oder Namen: Bestätigung oder Verteidigung der Textvariante.
 ! nach Varianten, die unmetrisch sind.
 ! nach Stellenangaben: die Parallele reicht über die genannten Verse hinaus.
 !? = Textvarianten im marginalen Zitatbereich, Gedächtnisfehler? (vgl. ANHANG 2).
 xx¹, xx² = 1. Halbvers, 2. Halbvers.

Ομήρου Ιλιάς Α και Ω
Διδάσκουσα: Φλόρα Π. Μαναζίδου

Ραψωδία Α

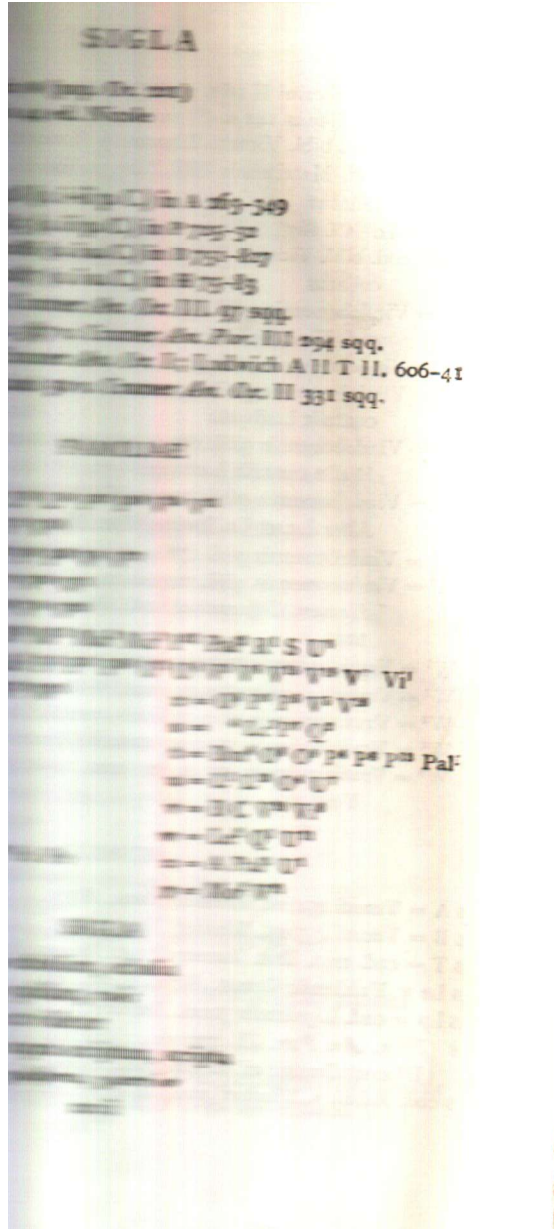
Σχεδιάγραμμα με βάση το ανθρώπινο και το θεϊκό επίπεδο δράσης

- Α. Ηρώες και θεοί ως αντικείμενο της ποίησης
Μούσα: ως υποκείμενο της ποίησης
Άξιοι και ποιητές: μάλλον ανόπαρτοι
- Β. α. Θεϊκό και ανθρώπινο επίπεδο: Απόλλων - βασιλιάς-Αχαιοί, στ. 9-10 (εχθρικό)
β. Ανθρώπινο επίπεδο: Χρῦσης-Αγαμέμνων,-Αχαιοί στ. 11-34 (φιλικό-εχθρικό)
γ. Θεϊκό και ανθρώπινο επίπεδο: Απόλλων- Χρῦσης, στ. 34-42 (φιλικό)
δ. Θεϊκό και ανθρώπινο επίπεδο: Απόλλων- Αχαιοί, στ. 43- 53 (εχθρικό)
ε. Ανθρώπινο επίπεδο: Αχαιών συνέλευση, στ. 54- 305 (εχθρικό. Ο συναρπαστικός λόγος του Νέστορα δεν εισακούεται)
(θεοί: Απόλλων σε σχέση με Κάλχαντα, στ. 72) (φιλικό)
- Ηρα σε σχέση με Αχιλλέα, στ. 55 (φιλικό)
- Αθηνά-Ηρα σε σχέση με Αχιλλέα, στ. 194 -222 (φιλικό)
- Άμεση σύνδεση των δύο επιπέδων σε δημόσιο πλαίσιο:
Θυσίες στον Απόλλωνα (στ. 312-17)
(συμφιλίωση)
- Γ. Ανθρώπινο επίπεδο: Αγαμέμνων-Αχιλλεύς-κήρυκες, στ. 318-47 (εχθρικό)
- Άμεση σύνδεση των δύο επιπέδων σε ιδιωτικό πλαίσιο:
Αχιλλεύς-Θέτις, στ. 348-430
(οικειότητα)
- Δ. Ανθρώπινο και θεϊκό επίπεδο: Αχαιοί (Οδυσσεύς)- Χρῦσης- Απόλλων, στ. 431-87 (φιλικό)
- Ε. Ανθρώπινο επίπεδο: Αχιλλεύς, μόνος, στ. 488-92
- ΣΤ. Θεϊκό επίπεδο: Θέτις-Δίας, στ. 493-532 (φιλικό)
Θεών συνέλευση, στ.533- 570 (εχθρικό)
Ήφαιστον επέμβαση, στ. 571-600 (συμφιλίωση)
Ποίηση των θεών , στ. 601-604 (Μούσες-Απόλλων)
Ύμνος θεών., στ. 605-611. Τέλος ραψωδίας (για χωρισμό σε ραψωδίες: Ο. Taplin, *Homeric Soundings*, Οξφόρδη 1992, σσ. 285-93)

Είδη σχέσεων στην Α

1. Μεταξύ ανθρώπων: έρις, αποτυχία συμφιλίωσης
2. Μεταξύ θεών: έρις, επιτυχία συμφιλίωσης
3. Μεταξύ θεών και ανθρώπων: ιερατική (Χρῦσης, Απόλλων. Κάλχαν-Απόλλων), εχθρική ή εξευμενιστική (Αχαιοί-Απόλλων), ιδιωτική τριφυρότητα (Αχιλλεύς-Θέτις).

ΙΛΙΑΣ, ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

ΙΛΙΑΔΟΣ Α

Μῆνιν ἄειδε, θεά, Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος
οὐλομένην, ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε,
πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἑλώρια τεύχε κύνεσσιν
οἴωνοῖσι τε πᾶσι, Διὸς δ' ἐτελέετο βουλή,
ἔξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε
Ἄτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.
Τίς τ' ἄρ σφωε θεῶν ἕριδι ξυνέηκε μάχεσθαι;
Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός· ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς
νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακῆν, ὀλέκοντο δὲ λαοί,
οὐνεκα τὸν Χρῦσην ἠτίμασεν ἀρητῆρα
Ἄτρεΐδης· ὁ γὰρ ἦλθε θεὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν
λυσόμενός τε θύγατρα φέρων τ' ἀπερείσι' ἄποινα,
στέμματ' ἔχων ἐν χερσίν ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος
χρυσέῳ ἀνὰ σκήπτρῳ, καὶ λίσσετο πάντας Ἀχαιούς,
Ἄτρεΐδα δὲ μάλιστα δῦω, κοσμήτορε λαῶν.

1 Μούσας ἀείδω καὶ Ἀπόλλωνα κλυτότοξον ed. Apelliconis
pro vv. 1-9 hos tres versus—
ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι,
ὅππως δὴ μῆνίς τε χάλος θ' ἔλε Πηλεΐωνα
Λητοῦς τ' ἀγλαὴν υἱόν· ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς
quidam teste Aristox. 3 ψυχὰς] κεφαλὸς Apoll. Rhod. cf. A 55:
Hesiod. fr. 96. 80 4-5 ath. Zen. 5 πᾶσι] δαῖτα Zen. teste
Ath. 12f βουλῆ Nic. (teste Eust.) 8 σφῶν Zen. Seleuc.,
Dion. Sid. 11 ἠτίμασεν P¹ Λ Β Ε⁴ L¹⁸ V²⁶ W⁵: ἠτίμησεν, ἠτίμησεν
vulg. 15 λίσσετο Ag. Λ Γ: ἐλίσσετο vulg. 16 Ἀτρεΐδας Zen.
(uv.), L¹⁶ M¹³ P¹⁵, Bm⁸ P¹³ ss.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΙΛΙΑΔΟΣ, σειρά λέξεων, επεξεργασία

Θεά, ἄειδε, μῆνιν Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος οὐλομένην

Θεά, πρβ. Μοῦσα. Β 484 ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ἀείδω, ἀοιδός

Πηληϊάδης επίσης Πηλείδης.

Ἀχιλλεύς, -ῆος αντί –έως . ΠΡΟΣΟΧΗ στο ένα λ πρβ. Ὀδυσσεύς (μετρικό)

οὐλόμενος, > ὄλλυμι, καταραμένη (για την οποίαν ευχόμαστε όλοι να χαθεί, ὄλοιο)

μῆνις, μήνιδος, μῆνιν. οργή, μηνίω με δοτ. προσώπου, μήνιμα (αντικείμενο οργής)

ἥ (μῆνις) ἔθηκε μυρί(α) ἄλγε(α) Ἀχαιοῖς

ἄλγεα, ἄλγη (ιωνικό)= πόνος

(ἥ μῆνις) δὲ προΐαψεν πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς ἠρώων Ἄϊδι

προΐαπτω, στέλνω (στον κάτω κόσμος)

ἰφθίμος-η, -ον, ἴφι, , ἴς (επικό επίρρημα, με δύναμη, π.χ. μάχεσθαι, ἀνάσσειν), (Ιφιγένεια, η δυνατή). Το δεύτερο ι μακρό. ο ισχυρός

ψυχή ν.Ι. κεφαλᾶς (Ἀπόλλωνιος Ρόδιος). Νεκρά σώματα. πολύ συχνά στη Νέκυια, λ, όπου ψυχαί των ηρώων στον Κάτω Κόσμος (πνεύμα). Μια ἄλλη σημασία είναι ζωή. Ως ἄυλο πνεύμα, η αθάνατη ψυχή στον Πίνδαρο (πρβ. Πλάτωνα, Ηρόδοτο για αθάνατον ψυχήν)

Ἄϊδας, ἄϊδης, , Ἄιδης, ἄδης. Ἄϊδος, Ἄϊδι. Στην Ιλ. Ο 188 *τρίτατος* μαζί με Δία και Ποσειδώνα. εἰς Ἄϊδαο (ενν. δόμους> δέμω, κατασκευάζω, κτίζω).

(ενν. ἡ/ῆ μῆνις) τεῦχε αὐτοῦς ἑλώρια κύνεσσι οἰωνοῖσί τε πᾶσι

τεύχω, αναύξητος τύπος (= ἔτευχε). τεύξω, ἔτευξα, τέτευχα, τετυγμένος: κάνω (και για έργα τέχνης)

ἑλώριον, ἔλωρ, επικό, μόνο ονομαστική, αιτ., ενικού, πληθ., >έλεῖν, λάφυρο, λεία
κύνεσσι-ϙ ὁ, ἡ κύων, κυνός, κυνί, κύνα, κύον, κυσί, κύνων. Και ως προσβολή (και η χειρότερη ριζιά στα ζάρια, η Ελένη, η Αθηνά, η Αρτεμις, οι δούλες του Οδυσσέα)

οἰωνός, μεγάλο πουλί (εδώ είναι ὠμηστής). Γενικά πουλί και ως οἰωνός προφητικός (αἴσιος, δεξιός, ἐναίσιμος) ΔΟΤΙΚΗ ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΜΙΑ ΣΥΛΛΑΒΗ ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ ΜΕ ΤΟ -ΣΙ. κανονικά οἰωνοῖς

4-5

αθετεῖ Ζηνόδοτος (μαρτυρία Αρίσταρχου), δαῖτα Ζηνόδ. ἀντί πᾶσι. Δαίς,

βουλή Διὸς δ(ὲ) ἔτελείετο,

βουλή, βωλά (δωρικά), σχέδιο, θέληση (βούλομαι), απόφαση. Το σχέδιο με Θέτιδα όχι κατά τα Κύπρια.

ΡΟΛΟΣ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑ. εδώ συζητάμε την αθέτηση του Ζηνόδοτου

ἔξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα Ἄτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος
Ἀχιλλεὺς ἐρίσαντε διαστήτην

ἔξ οὗ από τότε που, στο σημείο όπου...

ἄναξ, wanax μυκηναϊκά = βασιλιάς, άρχοντας

διαστήτην> διΐσταμαι, μένω μακριά. δυϊκός αριθμός

ἐρίσαντε> ἐρίζω, καβγαδίζω. δυϊκός

δῖος, δῖα, δία, θεϊκός, ουράνιος (γένος, για θεές δῖα θεάων συχνά και θνητές δῖα

γυναικῶν. ΤΥΠΙΚΟ ΕΠΙΘΕΤΟ, ΣΕ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΜΕΤΡΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ. ΔΕΝ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΚΑΤΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΡΩΑ.